

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การนิเทศการศึกษา เป็นกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติต่อเนื่องกันมาเป็นระยะเวลานาน ควบคู่กับการจัดการศึกษา รูปแบบ กระบวนการ และวิธีการนิเทศได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จากการนิเทศที่มีลักษณะที่เป็นการตรวจตราสั่งการ มาเป็นลักษณะการร่วมมือ การแนะนำช่วยเหลือระหว่างผู้นิเทศกับครู ทั้งนี้เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถและพฤติกรรมการสอนด้วยตนเอง อันจะส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาโดยรวม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2529)

เมื่อกล่าวถึงการนิเทศการศึกษา คนส่วนใหญ่มักจะคิดถึงกิจกรรมการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ แต่ความเป็นจริงแล้วการนิเทศการศึกษาเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหาร จัดหรือดำเนินการให้มีขึ้นควบคู่กันไปทั้งสองกระบวนการที่เรียกว่า กระบวนการบริหารและกระบวนการนิเทศการศึกษา ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับต่อไปนี้

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

2.1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

2.1.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

2.1.3 ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

2.1.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

2.1.5 กระบวนการนิเทศการศึกษา

2.1.6 ประเภทของการนิเทศการศึกษา

2.1.7 เทคนิควิธีการนิเทศการศึกษา

2.1.8 กิจกรรมการนิเทศการศึกษา

2.2 หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาตามหน้าที่ทั้ง 7 ด้าน

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการบริหารการศึกษา และกระบวนการนิเทศการศึกษา

2.4 การนิเทศ กำกับ ดูแลของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

2.1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

นักการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้หลายท่าน ซึ่งมีความสอดคล้องกันจะแตกต่างกันบ้างก็ขึ้นอยู่กับยุคและสมัย ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาซึ่งได้มีวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ ฉะนั้นความหมายของการนิเทศการศึกษาที่เหมาะสมก็คือความหมายในนัยกว้าง ๆ เช่น

Good (1959) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามของเจ้าหน้าที่การศึกษา ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ในการแนะนำครูหรือผู้อื่นที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษาให้รู้วิธีปรับปรุงการสอน หรือการให้การศึกษา การนิเทศการศึกษาช่วยให้เกิดความงอกงาม ในวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยพัฒนาครูในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ทางการศึกษา เนื้อหาของการสอน วิธีสอน และประเมินผลการเรียน

Wiles (1956) ได้ให้ความหมายในแง่การแนะนำซึ่งกันและกัน โดยกล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ การแนะนำซึ่งกันและกัน วางแผนร่วมกัน ปรึกษาหารือซึ่งกันและกัน เพื่อหาทางปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น

Spears (1967) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดมีการปรับปรุงการเรียนการสอนของครู โดยทำงานร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

Ben Harris (1985) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ การที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำกับบุคคลหรือสิ่งอื่นใด เพื่อจุดมุ่งหมายในการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียน ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการบรรลุเป้าหมายทางการสอน

Eye, Netzer Krey (1971) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารโรงเรียน ซึ่งจะมุ่งเน้นสัมฤทธิ์ผลของการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายการสอนของโรงเรียน

ซารี มณีศรี (2524) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. การนิเทศ คือการแนะนำซึ่งกันและกัน วางแผนร่วมกัน ปรึกษาร่วมกัน
2. การนิเทศ เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือและการร่วมมือมากกว่าการใช้อำนาจ
3. การนิเทศการศึกษา คือแผนงานที่จัดขึ้น เพื่อปรับปรุงคุณภาพ การเรียนการสอน และเป็นการบริการทางวิชาชีพแก่ครู

ชาญชัย อาจินสมาจาร(2525) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า คือ กระบวนการสร้างสรรค์ ที่ไม่หยุดนิ่งในการให้คำแนะนำ การชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็นกันเองแก่ ครูและนักเรียน เพื่อการปรับปรุงตัวเอง (ครูและนักเรียน) และสภาพการเรียนการสอนเพื่อบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์

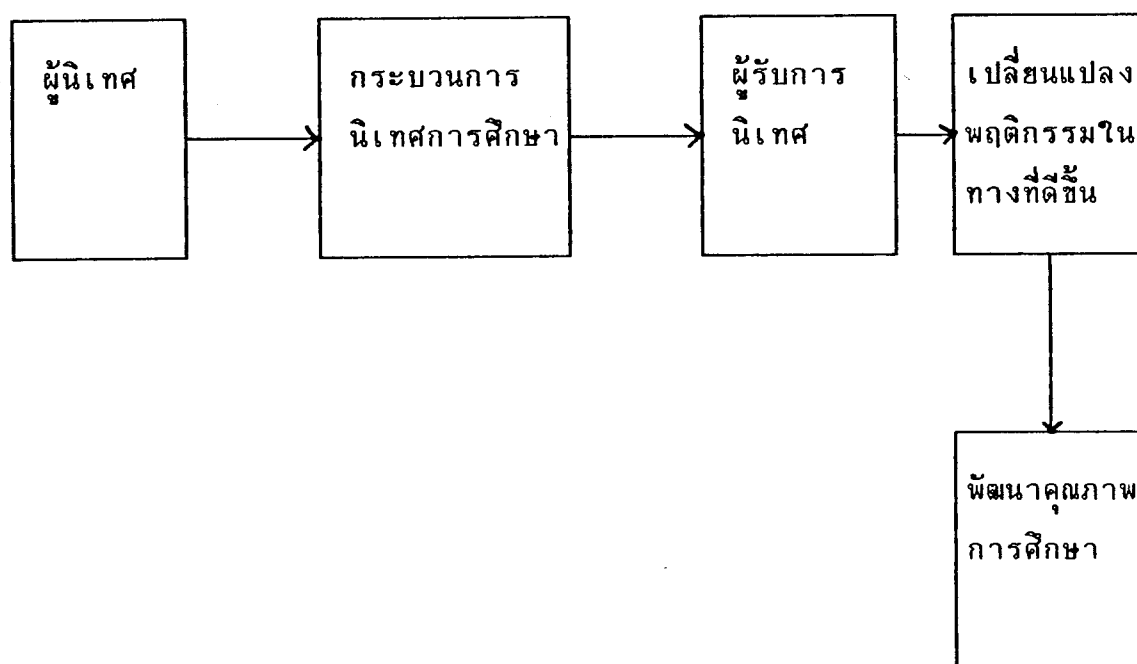
สาย ภาณุรัตน์ (2521) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความหมายพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะส่งเสริมให้การศึกษาที่มีคุณภาพทั้งด้านการเรียนการสอนและการนิเทศการศึกษา

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2527) กล่าวว่า เป็นความพยายามของบุคลากรทางการศึกษาที่จะจัดกิจกรรม และบริการในทางตรงและทางอ้อม ที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนของนักเรียน

สัจด์ อุทรานันท์(2529) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วมกับครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้ให้ความหมายเฉพาะของการนิเทศการศึกษาในระดับอำเภอ ว่า หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ กับกลุ่มโรงเรียน และโรงเรียนประถมศึกษาในเรื่อง หลักสูตรและการเรียนการสอนอย่างรอบคอบมีเหตุผล เพื่อหาวิธีการและแนวทางปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนและครูในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียน และครูมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานการเรียนการสอนตามแนวทางของหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดนั้น เขียนเป็นแผนภูมิดังนี้

แผนภูมิที่ 1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

จากแผนภูมิที่ 1 สามารถวิเคราะห์ให้เห็นได้ว่า

1. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการ มีลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน
2. ศักยภาพสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ หรือกิ่งอำเภอกับกลุ่มโรงเรียนมีการปฏิบัติงานร่วมกัน
3. เรื่องที่นิเทศ ได้แก่ หลักสูตรและการเรียนการสอนและงานวิชาการอื่น ๆ
4. การนิเทศต้องดำเนินการอย่างรอบคอบและมีเหตุผล
5. มีการแสวงหาวิธีการแนะแนวทางการปฏิบัติงาน
6. ผู้รับการนิเทศคือผู้บริหารโรงเรียนและครู
7. เป็นการนิเทศ เพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้
8. เป็นการนิเทศให้ผู้บริหารโรงเรียน และครูเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของหลักสูตร

9. มุ่งที่จะช่วยแก้ไขการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนและครู

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่ผู้ทรงคุณวุฒิและนักการศึกษา ทั้งของไทยและต่างประเทศได้กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามนโยบายที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด

2.1.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

การดำเนินงานใด ๆ ก็ตาม การกำหนดจุดมุ่งหมายที่แน่นอนไว้จะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทราบแน่ชัดว่าจะต้องกระทำสิ่งใด เพื่อให้เกิดผลอย่างไร ในการนิเทศการศึกษา ก็เช่นเดียวกันได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา ได้อธิบายถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้หลายประการ

สำหรับประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้กำหนดความมุ่งหมายทั่วไปและความมุ่งหมายเฉพาะของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

ความมุ่งหมายทั่วไปของการนิเทศการศึกษา ได้นำมาจากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่ว่า การร่วมมือกันทำงานโดยใช้เหตุผล ปัญหา การติดต่อสื่อสาร การใช้มนุษย์สัมพันธ์ คือ การเปลี่ยนแปลงเพื่อความก้าวหน้า การพิจารณาถึงความต้องการของสถาบันและปัจเจกบุคคล เพื่อพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ก้าวหน้าและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสามารถแยกให้เห็นเด่นชัดไว้หลายประการคือ

1. เพื่อการแก้ไข(Corrective) การนิเทศต้องมุ่งที่การแก้ไขข้อบกพร่อง ตั้งแต่ข้อบกพร่องเล็กน้อย ข้อบกพร่องพอประมาณ จนกระทั่งถึงข้อบกพร่องที่มีผลเสียหายและรุนแรง
2. เพื่อการป้องกัน(Preventive) การนิเทศมุ่งที่จะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อการบริหาร การใช้หลักสูตรและการเรียนการสอนหรือมุ่งลดปัญหาให้เหลือน้อยที่สุด โดยจะต้องมีการคาดคะเนว่าจะมีปัญหและความยุ่งยากอะไรอยู่ข้างหน้า แล้วร่วมกันวางแผนป้องกัน
3. เพื่อการก่อหรือสร้าง (Constructive) มุ่งให้รู้จักใช้วิธีการเรียนการสอนใหม่ ๆ สร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาใช้เอง เช่น วัสดุอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ
4. เพื่อการสร้างสรรค์ (Creative) มุ่งให้มีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยหาสิ่งที่เหมาะสมมาใช้

ความมุ่งหมายเฉพาะของการนิเทศการศึกษา หมายถึง การทำงานร่วมกันระหว่างศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ กับกลุ่มโรงเรียนในเรื่องหลักสูตรและการเรียนการสอนอย่างรอบคอบและมีเหตุผล เพื่อแสวงหาแนวทางปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนและครู ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของหลักสูตร

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะ พัฒนางาน พัฒนาครู ช่วยเหลือครูให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนางานด้านหลัก สูตร การจัดการเรียนการสอน ช่วยประสานงานและความร่วมมือ เพื่อให้เกิดความ เข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้น ยังจะช่วยสร้างความมั่นคงใน อาชีพครู สร้างสรรค์กำลังใจแก่ครู เพื่อจะได้ร่วมมือกันพัฒนาการตามความมุ่งหมาย ของการจัดการศึกษา

สัจด อุทรานันท์ (2529) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมาย 4 ประ การ คือ

1. เพื่อพัฒนาคน เป็นการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น
2. เพื่อพัฒนางาน เป็นการพัฒนางานสอนให้มีคุณภาพสูงขึ้น
3. เพื่อสร้างการประสานสัมพันธ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการทำงานร่วมกัน รับผิดชอบ ร่วมกัน ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ
4. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้บุคคลตั้งใจปฏิบัติงานต่อไป

สำหรับการกำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาของนานาชาติ ต่างก็มี จุดมุ่งหมายปลายทางอันเดียวกันคือ ช่วยครูปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอน ให้ บังเกิดผลดีแก่ผู้เรียน ความแตกต่างก็คงเป็นเพียงข้อจำกัดปลีกย่อยทางสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม เท่านั้น เช่น

Adam และ Dickey (1966) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูค้นหาและรู้วิธีทำงานด้วยตนเอง
2. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักแยก วิเคราะห์ปัญหาของตนเอง โดยช่วยให้ครูรู้แนว- ทางการแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่
3. เพื่อช่วยให้ครูรู้สึกมั่นคงในอาชีพ และมีความเชื่อมั่นในความสามารถของ ตน
4. เพื่อช่วยให้ครูคุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการและสามารถนำไปใช้ในการเรียน การสอนได้

5. เพื่อเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจถึงแผนการศึกษาของโรงเรียน และให้การสนับสนุนโรงเรียน

6. เพื่อช่วยให้ครูได้เข้าใจถึงปรัชญาและความต้องการทางการศึกษา

จากแนวคิดของนักการศึกษาและผู้รู้ทั้งหลายที่กล่าวไว้ข้างต้น พอสรุปได้ว่าการนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความซับซ้อน เป็นภารกิจที่ต้องดำเนินการร่วมมือกันกับบุคคลหลายฝ่าย โดยมีจุดมุ่งหมายทั่วไปเพื่อแก้ไขป้องกันและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการทำงานของบุคลากรทางการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.3 ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา เกิดจากสภาพปัญหาและความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้ดีที่สุด ดังจะเห็นได้จากเหตุผลความจำเป็นที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) สรุปไว้ดังนี้

สภาพปัจจุบันของการนิเทศศึกษาน่าจะมาจากสิ่งต่อไปนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก บุคลากรในหน่วยงานทางการศึกษานั้น จำเป็นที่จะต้องปรับปรุงตนเองให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง เพื่อจะได้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ในหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ มีเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกัน คือ พัฒนาคุณภาพการศึกษา จำเป็นต้องใช้กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

3. มาตรฐานการศึกษาของประเทศ จำเป็นต้องมีการรักษาและควบคุม จากสภาพปัจจุบันดังกล่าวแล้วเหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศศึกษานั้น ได้แก่

1. การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนและพัฒนางานให้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2. การนิเทศการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเหลือ และสนับสนุนให้กระบวนการบริหารและกระบวนการเรียนการสอนมีคุณภาพถึงระดับที่พึงประสงค์

3. การนิเทศการศึกษา มีขอบข่ายการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการรักษา ควบคุมมาตรฐานการศึกษาโดยตรง

และนอกจากนั้น ชาญชัย อาจินสมาจาร (2525) ยังได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. มีความจำเป็นในการให้บริการทางวิชาการ แก่ครูจำนวนมากที่มีความรู้ความสามารถต่างกัน ซึ่งต่างก็ต้องอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือกัน

2. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครูแม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดีก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนอยู่เสมอ ในขณะที่ทำงานในสถานการณ์จริง

3. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน

4. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีอยู่เสมอ ทำให้เกิดการพัฒนาการทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ

5. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาชีพ แบบประชาธิปไตย จะให้ประโยชน์ทางสร้างสรรค์

ส่วนวไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530) กล่าวถึง ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. กระบวนการของสังคมเปลี่ยนแปลง ศึกษานิเทศก์ต้องทำตัวเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ในสถานศึกษา

2. ครูเมื่อไปปฏิบัติงานในสถานศึกษาแล้ว จะต้องมีการฝึกอบรมประจำการ (Inservice Training) อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. การรักษามาตรฐานของสถานศึกษา ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีความรู้มาทำงาน และช่วยนิเทศความรู้ใหม่ ๆ แก่ครูที่ทำการสอนประจำให้มีความคิดกว้างไกล ก้าวหน้าทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป

2.1.4 แนวความคิดเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษา

คำว่าหลักการ รัชนีย์ พรรณพานิช (2532) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักการ หมายถึง เกณฑ์ทั่วไป (General rules) ความคิดรวบยอด (Concepts) ข้อเท็จจริงพื้นฐาน (Fundamental truths) ความเชื่ออันเป็นที่ยอมรับ (Accept tenets) ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติจากสภาพการอย่างหนึ่ง ไปสู่สภาพการอีกอย่างหนึ่ง และเป็นสิ่งสำคัญที่จะควบคุมกิจกรรมและวิธีการสำหรับการปฏิบัตินั้น ๆ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กระทรวงศึกษาธิการ (2521) ให้ความหมายไว้ว่า หลักการ คือ วิธีทางแห่งการแก้ปัญหาที่คิดว่ามีความเชื่อมั่นได้มากที่สุด ไม่เฉพาะแต่อาศัยประสบการณ์เดิมเท่านั้น แต่อาจได้จากข้อเท็จจริงพื้นฐานและรู้ว่าจะนำมาใช้ได้อย่างไร

กล่าวโดยสรุปคำว่า "หลักการ" หมายถึงการสรุปข้อความโดยทั่วไปซึ่งเป็นที่ยอมรับในลักษณะของข้อเท็จจริงพื้นฐาน หรืออาจจะหมายถึง กฎเกณฑ์พื้นฐาน คำสั่ง นโยบายหรือความเชื่อ ซึ่งควบคุมการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ของมนุษย์ สำหรับเรื่องการศึกษาโดยเฉพาะหลักการน่าจะหมายถึง ปรัชญาซึ่งเป็นเครื่องกำหนดและประเมินค่า จุดมุ่งหมาย ทศนคติ การปฏิบัติและผลผลิตจากการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นงานที่มุ่งพัฒนาความเจริญในด้านการศึกษา มีหลักการที่ยึดมั่นเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ให้ดำเนินไปในทางเดียวกันอย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอหลักการการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

Wiles (1957) เสนอหลักการนิเทศไว้ดังนี้ คือ

1. ให้ความสำคัญกับครูทุกคนและทำให้เขาเห็นว่าต้องการความช่วยเหลือจาก
ผู้นิเทศ

2. แผนงานหรือความเจริญก้าวหน้าเป็นผลงานจากการทำงานร่วมกัน

3. หาโอกาสพบปะสังสรรค์เป็นกันเองกับครูผู้สอนอยู่เสมอ

4. เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นส่งเสริมให้ครูมีความคิดริเริ่ม

5. เป็นมิตรกับบุคคลทั่วไป

6. ปรึกษากับคณะบุคคลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงใด ๆ อันจะพึงมี

7. พิจารณาสภาพที่เป็นปัญหาของสมาชิก อาจซักถามหรือให้ครูเสนอปัญหาที่

น่าสนใจร่วมกัน

8. หากผู้นิเทศกระฉับกระเฉงมีชีวิตชีวา หมู่คณะก็จะกระฉับกระเฉงมีชีวิตชีวา
ตามไปด้วย

9. การประสานงานและการช่วยเหลือทางวิชาการเป็นบทบาทการนำของผู้-
นิเทศการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้อธิบายว่าการ
นิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยหลักการต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักการผู้นำ คือ การใช้อิทธิพลของบุคคลที่จะทำให้งิจกรรมต่าง ๆ ของ
กลุ่มเป็นไปตามเป้าประสงค์

2. หลักความร่วมมือ คือ การกระทำร่วมกันและรวมพลังทั้งหมดเพื่อแก้ปัญหา
ด้วยกัน โดยยอมรับและยกย่องผลความร่วมมือในการปรับปรุงการเรียนการสอนจาก
หลายฝ่ายและทำหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดองค์การประเมินผล ตลอดจน การ
ประสานงาน

3. หลักการเห็นใจคือ การนิเทศการศึกษาจะต้องคำนึงถึงตัวบุคคลที่ร่วมงาน ด้วยการเห็นใจ จะทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของมนุษยสัมพันธ์

4. หลักการสร้างสรรค์ คือ การนิเทศการศึกษาจะต้องทำให้ครูเกิดพลัง จะคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ หรือทำงานด้วยตนเอง

5. หลักการบูรณาการ เป็นกระบวนการซึ่งรวมสิ่งที่กระจัดกระจายให้สมบูรณ์ มองเห็นได้

6. หลักการมุ่งชุมชน เป็นการแสวงหาปัจจัยที่สำคัญในชุมชนและการปรับปรุง ปัจจัยเหล่านั้น เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ในชุมชนให้ดีขึ้น

7. หลักการวางแผน หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์เกี่ยวกับการแสวงผล ในอนาคต การกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการล่วงหน้า การพัฒนาทางเลือกที่ปฏิบัติให้ บรรลุจุดประสงค์และการเลือกทางปฏิบัติให้เหมาะสมที่สุด

8. หลักการยืดหยุ่น หมายถึง ความสามารถที่ถูกเปลี่ยนได้และพร้อมอยู่เสมอ ที่จะสนองความต้องการสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป

9. หลักวัตถุวิสัย หมายถึง คุณภาพที่มีผลมาจากหลักฐานตามสภาพความจริง มากกว่าความเห็นส่วนบุคคล

10. หลักการประเมิน หมายถึง การหาความจริงโดยการวัดที่แน่นอน และ หลายอย่าง

หลักการนิเทศศึกษาจากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวนั้น พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา ควรมีความรู้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นวิทยาศาสตร์ เป็น กระบวนการส่งเสริม สร้างสรรค์ คำนึงถึงความพอใจของแต่ละบุคคลในการแบ่ง- งานหรือมอบหมายหน้าที่ ให้ขวัญและกำลังใจในการทำงาน ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ใน การปฏิบัติงานกับหมู่คณะ ตลอดจนต้องมีการวัดและประเมินผลด้วย

2.1.5 กระบวนการนิเทศการศึกษา

กระบวนการนิเทศการศึกษา เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการนิเทศการศึกษา เพราะมีลำดับขั้นตอนไว้ต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบ มีลำดับขั้นตอนไว้อย่างชัดเจน พร้อมด้วยเหตุผลและความเป็นไปได้ กระบวนการนิเทศการศึกษาช่วยให้ปฏิบัติงานลุล่วงไปอย่างมีคุณภาพ ดังจะได้เสนอต่อไปนี้

Harris (1985) ได้เสนอกระบวนการนิเทศการศึกษาไว้ 5 ประการ

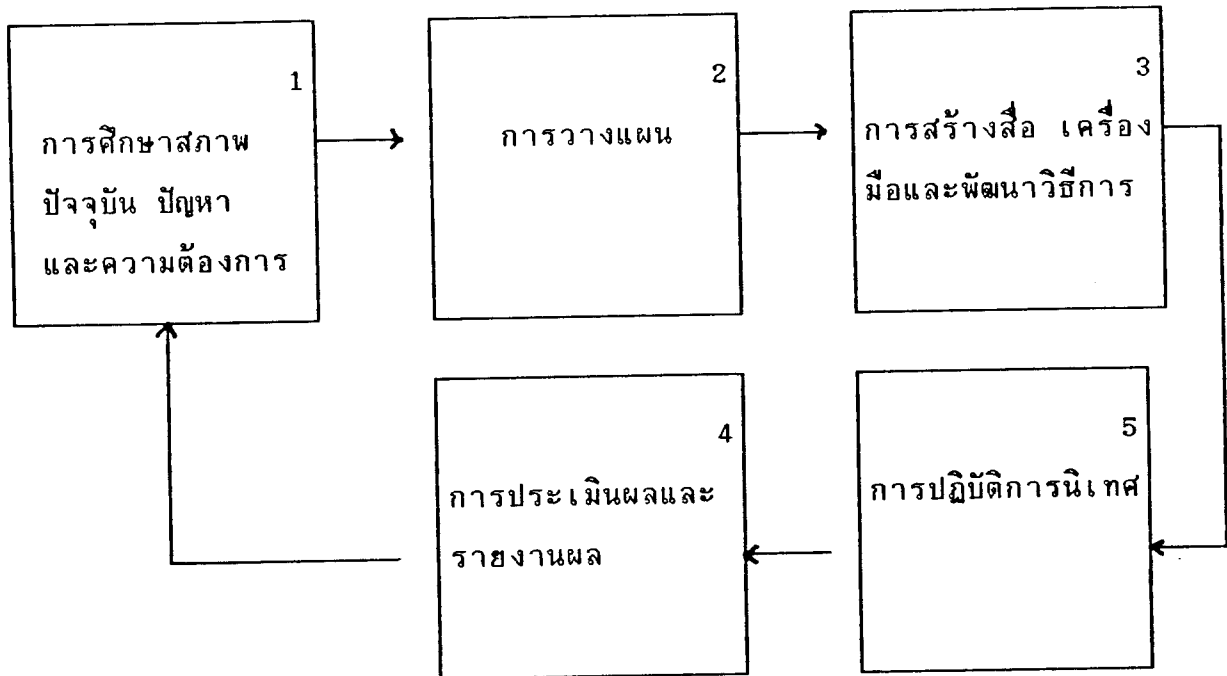
1. กระบวนการวางแผน (Planning Process)
2. กระบวนการจัดระเบียบงาน (Organizing Process)
3. กระบวนการโน้มนำ (Leading Process)
4. กระบวนการควบคุมงาน (Controlling Process)
5. กระบวนการประเมินผลงาน (Assessing Process)

จากกระบวนการนิเทศการศึกษาดังกล่าว จึงเห็นว่า การนิเทศการศึกษาเป็นการปฏิบัติงานตามกระบวนการวิทยาศาสตร์ มีระบบระเบียบในตนเอง และวงจรต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งจะต้องยึดหลักการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527) สรุปไว้ดังนี้

1. กระบวนการนิเทศการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพ
2. การนิเทศการศึกษาในปัจจุบัน ควรจะได้รับการพัฒนารูปแบบการปฏิบัติเพื่อให้เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง
3. การนิเทศการศึกษาต้องดำเนินได้อย่างมีระบบ สามารถบอกที่มา วิธื่อดำเนินการและผลการดำเนินการได้ชัดเจน แน่นนอน โดยระบบข้อมูล
4. การนิเทศการศึกษาเป็นวิชาชีพ ที่ควรจะได้พัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าต่อไป

นอกจากนั้น กระบวนการนิเทศการศึกษายังหมายถึง แบบแผนของการนิเทศการศึกษาที่มีลำดับขั้นตอนไว้ต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบ และแบบแผนนั้น จะต้องเป็นแบบแผนที่ดี มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน มีเหตุผลและความเป็นไปได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้แบ่งกระบวนการนิเทศการศึกษาเป็น 5 ขั้นตอน ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงกระบวนการนิเทศการศึกษา

จากแผนภูมิที่ 2 กระบวนการนิเทศการศึกษาสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้
 ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ เป็นขั้นเริ่มต้นที่จะ
 ให้ได้ข้อมูลการปฏิบัติงานที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจวางแผนและกำหนดทางเลือกต่อไป

วิธีการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ อาจศึกษาโดยวิธีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาโดยวิเคราะห์องค์ประกอบด้านปัจจัย ด้านกระบวนการและด้านผลผลิตที่เกี่ยวข้อง

1.2 ศึกษาโดยวิธีประเมินความต้องการ

1.3 ศึกษาโดยการใช้สื่อการประชุมสัมมนา ค้นหาปัญหา

ขั้นที่ 2 การวางแผนงานขั้นนี้ เป็นการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการมาใช้ในการวางแผน และกำหนดทางเลือกในการนิเทศการศึกษา อาจดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ความต้องการและความจำเป็น

2.2 ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ เช่น นโยบาย หลักสูตร เทคนิคในการแก้ปัญหา ฯลฯ

2.3 กำหนดเป้าหมายและทางเลือกในการปฏิบัติงาน

2.4 เขียนแผนงานปฏิบัติการนิเทศ โดยระบุ วัตถุประสงค์ ขอบข่าย ภารกิจ เป้าหมายวิธีการปฏิบัติงาน ระยะเวลาและผู้ปฏิบัติงานให้ชัดเจน

2.5 จัดทำคู่มือการนิเทศ โดยสรุปสาระสำคัญของเรื่องทีนิเทศ เพื่อเป็นเอกสารประกอบการปฏิบัติงานและเป็นเอกสารอ้างอิง

ขั้นที่ 3 การสร้างสื่อ เครื่องมือและพัฒนาวิธีการ ผู้ปฏิบัติงานนิเทศทุกคนจำเป็นต้องสร้างทักษะให้คล่องตัวในการคิดค้น พัฒนาและใช้สื่อ เครื่องมือ และวิธีการให้สอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์และสถานการณ์ของการนิเทศแต่ละครั้ง

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติการนิเทศ จะได้ผลดีต้องให้ความสำคัญทั้งวิธีการนิเทศในทางตรงและนิเทศทางอ้อม และอาจจะดำเนินการนิเทศตามขั้นตอนรายละเอียด ใน การปฏิบัติการนิเทศการศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลและรายงานผล การประเมินผล และ รายงานผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการนิเทศการศึกษา แต่โดยหลักการแล้ว การประเมินผลกระทำสามระยะ คือ

5.1 การประเมินก่อนปฏิบัติการนิเทศ

5.2 การประเมินระหว่างปฏิบัติการนิเทศ

5.3 การประเมินเพื่อสรุปผลการนิเทศ

วิธีการประเมินผลอาจใช้เทคนิควิธีการประเมินผลโดยใช้เครื่องมือชนิดต่าง ๆ และการประเมินผลโดยวิธีการประชุมในรูปแบบต่าง ๆ

หลังจากประเมินผลแล้วอาจพบว่า การปฏิบัติงานนิเทศเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของการนิเทศ กรณีเช่นนี้ ควรดำเนินการนิเทศต่อไปอีกสักระยะหนึ่งจนแน่ใจว่าผู้รับการนิเทศมีพฤติกรรมถาวรในเรื่องนั้น จึงหยุดการนิเทศ

ถ้าประเมินแล้วพบว่า ผลที่ได้ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ก็ต้องหาข้อบกพร่องซึ่งอาจจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม หรือหาแนวทางใหม่ ก่อนที่จะปฏิบัติการนิเทศครั้งต่อไป

ในกรณีที่เมื่อประเมินแล้ว พบว่า ผลที่ได้จากการนิเทศ ยังไม่ประสบความสำเร็จหรือยังมีจุดอ่อนในการปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก จำเป็นจะต้องวางแผนการนิเทศใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยนำทางเลือกอื่นมาใช้ หรือปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานหรือจุดที่เป็นปัญหา

การรายงานผลเป็นกระบวนการสำคัญสำหรับการปฏิบัติงานเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทราบผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บังคับบัญชาควรได้ทราบผลการปฏิบัติงานจากรายงานเพื่อจะได้สนับสนุนช่วยเหลือได้ถูกต้อง

สัจจ อุทรานันท์ (2529) ได้แบ่งกระบวนการนิเทศการศึกษาออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผนการนิเทศ (Planning) เป็นขั้นที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศประชุมปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้ซึ่งปัญหาและความต้องการ และความต้องการจำเป็นที่จะต้องนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้น

2. การให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำ (Informing) เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างไร และจะทำอย่างไร จึงจะทำให้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ

3. การปฏิบัติงาน (Doing) ประกอบด้วยการปฏิบัติงาน 3 ลักษณะ คือ

- 3.1 การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ ตามความรู้ความสามารถที่ได้รับมาจากการดำเนินงานในขั้นที่ 2

- 3.2 การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ จะทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูง

- 3.3 การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารจะให้การสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์

3.4 การสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing) ขั้นนี้เป็นขั้นของการเสริมแรงของผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจ และบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

3.5 การประเมินผลผลิตกระบวนการดำเนินงาน (Evaluation) เป็นขั้นที่ผู้นิเทศทำการประเมินผลการดำเนินงาน ที่ได้ดำเนินการผ่านไปแล้วว่า เป็นอย่างไรบ้าง

จากความคิดเห็นของนักการศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษาระดับประถมศึกษาในเรื่อง กระบวนการนิเทศการศึกษาดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ คือ

1. การกำหนดปัญหาและความต้องการในการนิเทศ
2. การวางแผนและให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติการตามแผน
3. การปฏิบัติงานตามแผน
4. การประสานงาน ควบคุมดูแลให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผน
5. การติดตามผลการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งการปฏิบัติตามกระบวนการนิเทศการศึกษาดังกล่าว ต้องเป็นไปในลักษณะร่วมมือกัน มิใช่กำหนดขึ้นโดยผู้บริหารหรือใครคนใดคนหนึ่ง

2.1.6 ประเภทของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา แบ่งได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และแนวความคิดในที่นี้ แบ่งเป็น 2 ประเภท ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) กำหนดคือ

ก. การแบ่งตามพื้นที่และบุคลากรที่ปฏิบัติงาน แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

การนิเทศภายนอกกับการนิเทศภายใน ซึ่งมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ พื้นที่ที่ปฏิบัติงานในการนิเทศภายนอก จะปฏิบัติงานนอกสถานที่ของผู้นิเทศ ผู้นิเทศนั้น ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ส่วนผู้รับการนิเทศ คือ บุคลากรกลุ่มเป้าหมายการนิเทศ สำหรับการนิเทศภายในโรงเรียนหรือในหน่วยงานนั้น พื้นที่ที่ปฏิบัติงานได้แก่ โรงเรียนหรือหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน ผู้นิเทศ คือ ผู้บริหาร หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ส่วนผู้รับการนิเทศ คือ ครูหรือบุคลากรภายในโรงเรียน/หน่วยงานนั้น ๆ

ข. การแบ่งตามวิธีการปฏิบัติงาน

ประเภทของการนิเทศแบ่งตามวิธีการปฏิบัติงาน ได้ 2 ลักษณะ คือ นิเทศ-
ทางตรง และนิเทศทางอ้อม

การนิเทศทางตรงเป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ได้มีสัมพันธ์ต่อกัน
โดยที่ทั้งสองฝ่ายได้มีโอกาสสื่อสารกันในพื้นที่เป็นลักษณะการสื่อสาร 2 ทาง กล่าวคือ
สามารถโต้ตอบ ชักถามเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจให้ตรงกันในขณะที่ทำการ
นิเทศ ซึ่งอาจจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศได้พบกัน ณ สถานที่เดียวกัน สามารถสื่อสารกัน
ด้วยวาจาและกิริยาท่าทาง และสามารถใช้อื่น ๆ ประกอบได้ด้วย

2. ผู้นิเทศอาจจะอยู่คนละสถานที่ และใช้การสื่อสารด้วยสื่อที่สามารถสนทนา
โต้ตอบกันได้โดยตรง เช่น โทรศัพท์ วิทยุมือถือ การนิเทศลักษณะนี้มีข้อจำกัดบาง
ประการที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศไม่มีโอกาสได้เห็นสีหน้าและกิริยาท่าทาง รวมทั้ง
ไม่สามารถใช้อื่น ๆ ประกอบการนิเทศได้ เป็นการเหมาะสมกับการนิเทศที่เป็น
รายบุคคลเท่านั้น

การนิเทศทางอ้อม เป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ไม่สามารถพบ
กันโดยตรงอย่างต่อเนื่องด้วยข้อจำกัดด้านบุคลากร ระยะเวลา ระยะทาง งบประมาณ และขนาดของนิเทศโดยใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เช่น สิ่งพิมพ์ จดหมาย
ไปรษณีย์บัตร วิทยุ โทรทัศน์ เทปโทรทัศน์ สไลด์ โทรสาร ช่วยในการเผยแพร่
ความรู้ ข่าวดสารทางวิชาการ และเป็นการเสริมการนิเทศภายในโรงเรียน เกี่ยว
กับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน การบริหาร และการนิเทศการศึกษาให้มี
ประสิทธิภาพสูงขึ้น อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "การนิเทศทางไกล"

2.1.7 เทคนิค วิธีการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาที่ดี นอกจากผู้นิเทศมีความรู้ในเรื่องที่จะนิเทศ หลักการนิเทศ กระบวนการนิเทศเป็นอย่างดีแล้ว สิ่งสำคัญที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา คือ ความสามารถในการนำเทคนิคการนิเทศซึ่งมีหลายวิธีการไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม

เทคนิคการนิเทศการศึกษา หมายถึง กลวิธีในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา โดยใช้วิธีการนิเทศวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีอย่างเหมาะสม เพื่อให้การทำงานร่วมกับผู้รับการนิเทศ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีเทคนิคที่จำเป็นต่อการนิเทศมีหลายวิธี ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้เสนอเทคนิคสำหรับการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. เทคนิคการสื่อความหมาย
2. เทคนิคด้านมนุษยสัมพันธ์
3. เทคนิคกระบวนการกลุ่ม
4. เทคนิคความเป็นผู้นำ
5. เทคนิคการวิจัย
6. เทคนิคการประชุม
7. เทคนิคการจัดเวลาทำงาน
8. เทคนิคการบริหารโครงการ
9. เทคนิคการนิเทศแบบคลีนิก
10. เทคนิคการควบคุมคุณภาพของงาน

เทคนิคสำหรับนิเทศการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ประยุกต์ขึ้นพร้อมทั้งให้รายละเอียด เพื่อให้ศึกษานิเทศก์ในสังกัดได้นำไปปฏิบัติในการนิเทศจะเลือกใช้แบบใด ศึกษานิเทศก์พึงพิจารณาโอกาส เวลา สถานที่ และสภาพแวดล้อม เพื่อใช้เทคนิคสำหรับการนิเทศการศึกษา ให้บรรลุเป้าหมายของการนิเทศเป็นสำคัญ

ประกาศ แสงเพชร (2520) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. การเยี่ยมชั้นเรียน
2. การแนะนำเป็นรายบุคคล
3. การประชุมกลุ่ม
4. การประชุมเชิงปฏิบัติการ
5. การให้ครูสังเกตการสอน
6. การใช้เอกสาร
7. การใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน
8. วิธีอื่น ๆ เช่น การประชุมนิเทศครูใหม่ การส่งครูเข้าอบรม การให้คำปรึกษา การศึกษาเพิ่มเติมภาคฤดูร้อน การจัดกลุ่มศึกษาปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การวิจัย การทศนาจร การใช้สถาบันอื่น ตลอดจนการติดตามงานต่าง ๆ

เทคนิคเหล่านี้ สอดคล้องกับ ดำรง แก้วคำ (2533) ได้เสนอแนะเทคนิคการนิเทศภายในที่เป็นภารกิจของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนนั้น เพื่อจะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพที่สุดและยังเป็นการเพิ่มพลังการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ และผลขั้นสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีหลายวิธีคือ

1. การประชุมอบรม
2. การประชุมปฏิบัติการ
3. การตรวจสอบงานนักเรียน
4. การตรวจสอบบันทึกการสอน
5. การตรวจเยี่ยมชั้นเรียน การสังเกตการสอน
6. การนิเทศกันเอง
7. การประเมินผลการเรียน
8. การศึกษาดูงาน
9. การจัดทำสื่อเสริมทักษะ

สรุปได้ว่า เทคนิคการนิเทศการศึกษา เป็นกลวิธีที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้นิเทศจะต้องร่วมปฏิบัติงานกับบุคลากร ที่มีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ จึงจำเป็นจะต้องศึกษาและฝึกทักษะในการทำงานร่วมกับคนอื่น โดยนำเทคนิค วิธีการทำงานหลายรูปแบบมาประยุกต์ ใช้ให้เหมาะกับคน กับสภาพปัญหาและสถานการณ์

2.1.8 กิจกรรมสำหรับการนิเทศการศึกษา

กิจกรรมการนิเทศการศึกษา หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา เพื่อก่อให้เกิดความรู้ความสามารถแก่ผู้ปฏิบัติงาน อาจแบ่งกิจกรรมการนิเทศการศึกษาเป็น 3 กลุ่ม คือ กิจกรรมสำหรับผู้นิเทศ กิจกรรมที่ทำร่วมกัน และกิจกรรมสำหรับผู้รับการนิเทศ ดังรายละเอียดที่ จำนวนผู้เกี่ยวข้อง (2529) ได้สรุปเปรียบเทียบไว้ดังนี้

ตารางที่ 2 กิจกรรมนิเทศการศึกษา 3 ประเภท

กิจกรรมสำหรับผู้นิเทศ	กิจกรรมที่ทำร่วมกัน	กิจกรรมสำหรับผู้รับการนิเทศ
1.การบรรยาย	1.การประชุม	1.การฟัง
2.การสาธิต	2.การอภิปราย	2.การดู
3.การสังเกต/การบันทึกข้อมูล	3.การระดมความคิด	3.การอ่าน
4.การสัมภาษณ์		4.การไปทัศนศึกษา
5.การจัดทำเครื่องมือ/การทดสอบ		5.การปฏิบัติตามคำแนะนำ
6.การวิเคราะห์		6.บทบาทสมมติ
7.การเขียน		7.การจัดนิทรรศการ

การเลือกกิจกรรมการนิเทศ

ในการเลือกกิจกรรมการนิเทศนั้น ผู้นิเทศควรมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

1. จุดประสงค์ของการนิเทศ
2. ขนาดของกลุ่มผู้รับการนิเทศ
3. ระดับคุณภาพของกิจกรรม

จากหลักเกณฑ์ในการพิจารณากิจกรรมนิเทศที่กล่าวมาแล้ว พอจะสรุปลักษณะกิจกรรมการการนิเทศ เพื่อประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติตามที่ กิ่งฟ้า สินธุวงศ์ (2534) เสนอไว้น่าสนใจ คือ

จุดประสงค์ในการเลือกกิจกรรมการนิเทศที่ให้ระดับประสบการณ์ที่เกิดขึ้น อยู่ในระดับต่ำ ได้แก่กิจกรรม การบรรยาย การบรรยายโดยใช้สื่อประกอบ การเสนอข้อมูลเป็นกลุ่ม การดูภาพยนตร์และโทรทัศน์ การฟังจากเทปวิทยุและเครื่องเล่นจานเสียง

จุดประสงค์ในการเลือกกิจกรรมการนิเทศที่ให้ระดับประสบการณ์ที่เกิดขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่กิจกรรม การอภิปราย การอ่าน การวิเคราะห์และการคิดคำนวณ การระดมสมอง การถ่ายทำวิดีโอและการถ่ายภาพ การใช้เครื่องมือและการทดสอบ การประชุมกลุ่มย่อย

จุดประสงค์ในการเลือกกิจกรรมการนิเทศที่ให้ระดับประสบการณ์ที่เกิดขึ้น อยู่ในระดับสูง ได้แก่กิจกรรม การเขียน การปฏิบัติตามคำแนะนำ

ดังนั้น ผู้นิเทศการศึกษา จะต้องศึกษาเกณฑ์การเลือกกิจกรรม ระดับ
ประสบการณ์ และจุดประสงค์ ตลอดทั้งขนาดของกลุ่มที่นิเทศทุกครั้ง ในการพิจารณา
ดำเนินการนิเทศการศึกษาตามกระบวนการที่ต้องการ

2.2 หัวหน้าการประเมินศึกษาอำเภอกับการนิเทศการศึกษาตามหน้าที่ทั้ง 7 ด้าน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) ได้กำหนดรูปแบบ
การจัดระบบบริหารการประถมศึกษา ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษา
พ.ศ.2523 ในลักษณะที่เรียกว่า "การบริหารโดยองค์คณะบุคคล"
ซึ่งมีรูปแบบการบริหารแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับชาติ เรียกว่า "คณะกรรมการ-
การประถมศึกษาแห่งชาติ" ระดับจังหวัด เรียกว่า "คณะกรรมการการประถมศึกษา
จังหวัดและคณะกรรมการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร" ระดับอำเภอ เรียกว่า
"คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ" โดยในแต่ละระดับจะมีอำนาจหน้าที่
สอดคล้องกันเพียงแต่เน้นหนักแตกต่างกัน กล่าวคือ

ระดับชาติ มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษา การ
จัดตั้งและจัดสรรงบประมาณ การกำหนดมาตรฐานด้านวิชาการ อาคารสถานที่ ให้
ความเห็นชอบการแต่งตั้งผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดและผู้อำนวยการการ-
ประถมศึกษากรุงเทพมหานคร และให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา
การเกี่ยวกับการประถมศึกษา

ระดับจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการดำเนินงาน และการ
วางแผนพัฒนาการศึกษาของจังหวัด การจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณ การจัดตั้ง
รวมและเลิกโรงเรียนประถมศึกษา การพิจารณาความดีความชอบของข้าราชการ
ครู และการให้ความเห็นชอบการแต่งตั้งหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ
และผู้บริหารโรงเรียน

ระดับอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ในการประสานการดำเนินงานของโรงเรียน
การเสนอการแต่งตั้งผู้บริหารโรงเรียน และการเสนอแนะการพิจารณาความดีความ
ชอบของข้าราชการ

การบริหารงานภายใต้พระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดให้มีส่วนราชการรับผิดชอบการดำเนินงานเป็น 3 ระดับ เช่นเดียวกัน คือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด/สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ โดยให้มีหน้าที่รับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติและตามมติคณะรัฐมนตรี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) กล่าวว่า โครงสร้าง ตามระบบสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินี้ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเป็นหน่วยงานที่สำคัญมากที่สุด ที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่จัดการศึกษาในความรับผิดชอบให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร และต้องรับผิดชอบการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้บรรลุจุดหมายตามนโยบายและแนวทางการดำเนินงานที่กำหนดไว้

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เป็นหน่วยงานทางการศึกษา ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 เป็นส่วนราชการส่วนกลาง ที่สำนักงานตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ดังนั้นสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ จึงไม่เป็นส่วนราชการในอำเภอ ตามลักษณะการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

การบริหารงานของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ มีหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ หรือหัวหน้าการประถมศึกษากิ่งอำเภอแล้วแต่กรณี เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารการศึกษา บังคับบัญชา ควบคุมดูแลโดยทั่วไปซึ่งราชการของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ โดยปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด

โดยที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และปฏิบัติการอื่นตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น ตำแหน่งหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ในฐานะผู้รับผิดชอบการดำเนินงานจัดการศึกษาภายในเขตอำเภอ/กิ่งอำเภอ จึงเป็นไปตามลักษณะงานที่ปรากฏ ซึ่งสามารถสรุปโดยสังเขปได้ดังนี้ สมยศ มีเทศน์ (2534)

1. บังคับบัญชาและควบคุมดูแลโดยทั่วไปในงานของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ที่เกี่ยวกับการบริหาร เช่น ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย การดำเนินงาน การจัดการศึกษาทุกระดับในความรับผิดชอบ การวางแผนงาน และโครงการ การจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณ การบริหารงานการเงินและพัสดุ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ การนิเทศการศึกษา การติดตามผลการจัดการศึกษา เป็นต้น

2. รับผิดชอบการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด, การบังคับบัญชาและดูแลข้าราชการและลูกจ้างในสถานศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนากิจการดำเนินงานของโรงเรียนในเรื่องที่เกี่ยวกับงานวิชาการ งานการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานบริหารบุคคล งานกิจการนักเรียน งานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

3. เป็นเลขานุการคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ซึ่งต้องรับผิดชอบการดำเนินงาน ตั้งแต่การเตรียมการประชุม คือ การจัดทำวาระการประชุม ประสานงานกับกรรมการ การเตรียมสถานที่ประชุมและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ในการประชุม การเสนอเรื่องและข้อมูลให้กรรมการ การบันทึกการประชุม การทำรายงาน และการดำเนินการตามมติของคณะกรรมการ

4. ประสานงานกับหัวหน้าส่วนราชการและหัวหน้าหน่วยงานอื่นภายในอำเภอหรือจังหวัดตลอดจนให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น และปฏิบัติงานตามที่กฎหมายอื่นกำหนด

5. ปฏิบัติงานอื่นตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

เพื่อให้การดำเนินงานของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ บรรลุเป้าหมายในด้านการนิเทศการศึกษาและพัฒนาวิชาการ จึงกำหนดให้มีหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ รับผิดชอบดำเนินการตามหน้าที่ ดังนี้

1. การนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
2. การศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย ทางการศึกษา
3. การพัฒนาการนิเทศและส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียน
4. การบริการทางการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา
5. การบริหารโครงการและปฏิบัติงาน/โครงการ
6. ด้านนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษา
7. การประสานงานและเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ
8. งานโครงการอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) ได้ให้แนวปฏิบัติในการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ เพื่อถือปฏิบัติไว้ ดังนี้

1. การนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา ควรดำเนินการ ดังนี้
 - 1.1 ดำเนินการนิเทศโดยใช้กระบวนการนิเทศ คือ
 1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ
 2. วางแผนการนิเทศ
 3. สร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการนิเทศ
 4. ปฏิบัติการนิเทศ
 5. ประเมินผลและรายงานผล

1.2 ให้คำปรึกษา สาธิต แนะนำแก่ผู้บริหารโรงเรียน ครู บุคลากรกลุ่มโรงเรียน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษา

1.3 เป็นวิทยากรให้การประชุมอบรมสัมมนา ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรกลุ่มโรงเรียน

1.4 ดำเนินการนิเทศผู้บริหารโรงเรียน ครู บุคลากรกลุ่มโรงเรียนโดยใช้สื่อ/นวัตกรรม/เทคโนโลยี

1.5 สนับสนุนและให้ความร่วมมือในการนิเทศการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในอำเภอ/กิ่งอำเภอ โดย

1. ประสานงานกับ สปจ.กลุ่มโรงเรียน โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนิเทศการศึกษาในอำเภอ/กิ่งอำเภอ

2. ให้ความร่วมมือในด้านบุคลากร เอกสาร สื่อ เครื่องมือ สถานที่

3. ให้ความร่วมมือในด้านข้อมูล และสารสนเทศ

1.6 ติดตามประเมินผล การปฏิบัติงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชุมวางแผนการติดตามประเมินผล

2. จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน

3. สร้างเครื่องมือ

4. สำนวณผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5. วิเคราะห์ผลการประเมิน

6. สรุป และรายงานผล

2. การศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยทางการศึกษา ควรดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษา ค้นคว้า แนวคิด แนวปฏิบัติใหม่เกี่ยวกับการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา และการบริหารงานวิชาการ โดย

1. รวบรวมความรู้จากการศึกษาค้นคว้าในรูปเอกสาร

2. จัดหารวบรวมผลงาน และเอกสารทางวิชาการ

3. จัดระบบการจัดเก็บผลงานและเอกสารทางวิชาการ

4. นำความรู้จากผลงาน เอกสารทางวิชาการที่รวบรวมไว้เป็นแนวทางการปฏิบัติงาน

2.2 จัดทำตำรา เอกสารทางวิชาการ คู่มือครู แผนการสอนและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนต่าง ๆ

2.3 ส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคลากรในโรงเรียน/กลุ่มโรงเรียน จัดทำเอกสารประกอบการสอน คู่มือครู แผนการสอน สื่อ และการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยการดำเนินการ ดังนี้

1. จัดทำเอกสารเผยแพร่ ความรู้ด้านการจัดทำเอกสารประกอบการสอน คู่มือครู แผนการสอน สื่อ และการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

2. จัดประชุมอบรม สัมมนา บุคลากรในโรงเรียน/กลุ่มโรงเรียน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนคู่มือครู แผนการสอนและหลักสูตรท้องถิ่น

3. ประสานงานกับโรงเรียนและกลุ่มโรงเรียนในการจัดทำเอกสารประกอบการสอน คู่มือครู แผนการสอน

2.4 รวบรวมเอกสารและผลงานวิจัยด้านการศึกษา โดย

1. ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยด้านการศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ

2. รวบรวมเอกสารและผลการวิจัยด้านการศึกษา ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน

3. จัดระบบการจัดเก็บเอกสารและผลงานวิจัย

4. ให้บริการแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง

2.5 ดำเนินการวิเคราะห์ วิจัย เพื่อปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนการสอน นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาและการนิเทศการศึกษา โดยอาจจะดำเนินการตามขั้นตอน ต่อไปนี้

1. ประชุมกำหนดรูปแบบและแนวทางการวิเคราะห์วิจัย โดยเน้นในด้านการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา

2. เสนอเค้าโครงการงานวิเคราะห์ วิจัย

3. ประชุมพิจารณาเค้าโครงการงานวิเคราะห์ วิจัย

4. จัดทำเครื่องมือการวิเคราะห์ วิจัย

5. รวบรวมข้อมูล

6. วิเคราะห์ข้อมูล

7. สรุปผลและการรายงานผล

8. นำผลการวิเคราะห์ วิจัย ไปใช้ในการศึกษา

2.6 สนับสนุนให้คำแนะนำเกี่ยวกับ การวิเคราะห์ วิจัย แก่บุคลากรใน
โรงเรียน/กลุ่มโรงเรียน โดย

1. เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ วิจัย ให้แก่บุคลากรใน
โรงเรียน/กลุ่มโรงเรียน

2. จัดประชุม อบรม สัมมนา ผู้บริหารโรงเรียน และครูมีความรู้
เกี่ยวกับการวิเคราะห์ วิจัย

3. ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้บริหารโรงเรียนและครูในการวิเคราะห์
วิจัย

3. การพัฒนาการนิเทศและส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียน ควรดำเนินการดังนี้

3.1 พัฒนารูปแบบและเทคนิควิธีการนิเทศ ให้เหมาะสมกับการพัฒนาการ
เรียนการสอนแต่ละกลุ่มประสบการณ์/รายวิชาหรือระดับการศึกษา โดยอาจดำเนินการ
ได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. รวบรวม รูปแบบ เทคนิควิธีการ สื่อและเครื่องมือนิเทศ
2. ศึกษาค้นคว้า รูปแบบ เทคนิควิธีการ สื่อ และเครื่องมือนิเทศ
3. ทดลองใช้รูปแบบ เทคนิค วิธีการ สื่อและเครื่องมือนิเทศใหม่
4. ประเมินผลการทดลองและนำผลไปปรับปรุงแก้ไข
5. จัดทำเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับรูปแบบ เทคนิค วิธีการ สื่อ
และเครื่องมือการนิเทศ

6. ดำเนินการเผยแพร่

3.2 สนับสนุนให้มีการนิเทศภายในโรงเรียน โดย

1. รวบรวมรูปแบบและเทคนิควิธีการนิเทศภายในโรงเรียน
2. จัดทำเอกสารเผยแพร่รูปแบบและเทคนิควิธีการนิเทศภายในส่ง
ให้โรงเรียน/กลุ่มโรงเรียน

3. จัดประชุม อบรม สัมมนา ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากร
กลุ่มโรงเรียนให้มีความรู้ ความสามารถในการนิเทศภายในโรงเรียน

4. ให้คำปรึกษาแนะนำแก่บุคลากรในโรงเรียน และกลุ่มโรงเรียน
เกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน

4. การบริการทางการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา ควรดำเนินการ ดังนี้

4.1 ให้บริการด้านวิชาการแก่โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน และหน่วยงานที่
เกี่ยวข้อง

4.2 สนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับ
ความต้องการของท้องถิ่นโดย

1. สำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

2. สำรวจแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียน
การสอน

3. ผลิตเอกสารความรู้เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ส่งให้กับ
โรงเรียน/กลุ่มโรงเรียน

4.3 สนับสนุนและประสานงานศูนย์วิชาการจังหวัด และศูนย์วิชาการกลุ่ม
โรงเรียน

4.4 ส่งเสริมให้โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน นำสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี
ที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน

5. การบริหารโครงการและปฏิบัติงาน/โครงการ

5.1 นิเทศติดตามการปฏิบัติงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา

5.2 จัดประชุมอบรมสัมมนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรกลุ่มโรงเรียนเกี่ยว
กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยอาจดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. กำหนด วัตถุประสงค์ เนื้อหา เป้าหมาย ของการประชุมอบรม
สัมมนา

2. จัดเตรียมเอกสาร เครื่องมือและสื่อ
3. ประสานงานกับโรงเรียน/กลุ่มโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ดำเนินการประชุม อบรม สัมมนา
5. สรุปผลและรายงานผล
6. ให้ความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานที่จัดประชุม อบรม

สัมมนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรกลุ่มโรงเรียน

6. ด้านนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษา ควรดำเนินการดังนี้

- 6.1 จัดทำข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา
- 6.2 จัดทำแผนพัฒนาการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปี
- 6.3 ควบคุมผลการปฏิบัติตามนโยบายและแผน
- 6.4 การประเมินผลการจัดการศึกษา

7. การประสานงานเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ ควรดำเนินการดังนี้

7.1 ประสานงานทางวิชาการกับหน่วยงานทางการศึกษา ระดับจังหวัด
กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียนด้านต่าง ๆ คือ

1. ด้านเอกสารทางวิชาการ คู่มือครู แผนการสอน
2. ด้านบุคลากร
3. ด้านนวัตกรรม เทคโนโลยีและสื่อการศึกษา

7.2 ประสานงานทางวิชาการกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน

7.3 ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
ที่มีแผนงาน/โครงการร่วมกันหรือได้รับมอบหมาย

7.4 ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งอาจจะต่างกรม ต่าง
กระทรวงหรือรัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชนซึ่งมีแผนงาน/โครงการร่วมกัน

7.5 เผยแพร่นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ และการ
จัดการเรียนการสอนให้โรงเรียนและกลุ่มโรงเรียน

1. รวบรวมนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ และการเรียนการสอนที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน/กลุ่มโรงเรียน
2. จัดระบบแฟ้มนวัตกรรมทางการศึกษา
3. เผยแพร่นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแก่โรงเรียน/กลุ่มโรงเรียน

7.6 เผยแพร่ผลการวิเคราะห์ วิจัยให้แก่บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพของอำเภอ/กิ่งอำเภอ โดยอาจดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมผลการวิเคราะห์ วิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. ศึกษารายละเอียดของผลการวิเคราะห์ วิจัย
3. สรุปผลการวิเคราะห์ วิจัย ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของอำเภอ/กิ่งอำเภอ และโรงเรียนในสังกัด
4. จัดทำเอกสารสรุปผลการวิเคราะห์ วิจัย
5. จัดส่งเอกสารให้โรงเรียน/กลุ่มโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเผยแพร่โดยวิธีการต่าง ๆ

7.7 เผยแพร่เอกสารทางวิชาการ ตำรา คู่มือครู ให้แก่โรงเรียนและกลุ่มโรงเรียน โดยอาจดำเนินการดังนี้

1. สำรวจความต้องการด้านเอกสาร ตำรา คู่มือครูของโรงเรียนและกลุ่มโรงเรียน
2. พิจารณาคัดเลือกเอกสาร ตำรา คู่มือครูที่เห็นว่าเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพ
3. ดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้โรงเรียน/กลุ่มโรงเรียน
4. จัดส่งเอกสาร ตำรา คู่มือครู ให้โรงเรียน/กลุ่มโรงเรียน
5. ติดตามผลการทำเอกสาร ตำรา คู่มือครู ที่โรงเรียน/กลุ่มโรงเรียนนำไปใช้

8) งานวิชาการอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

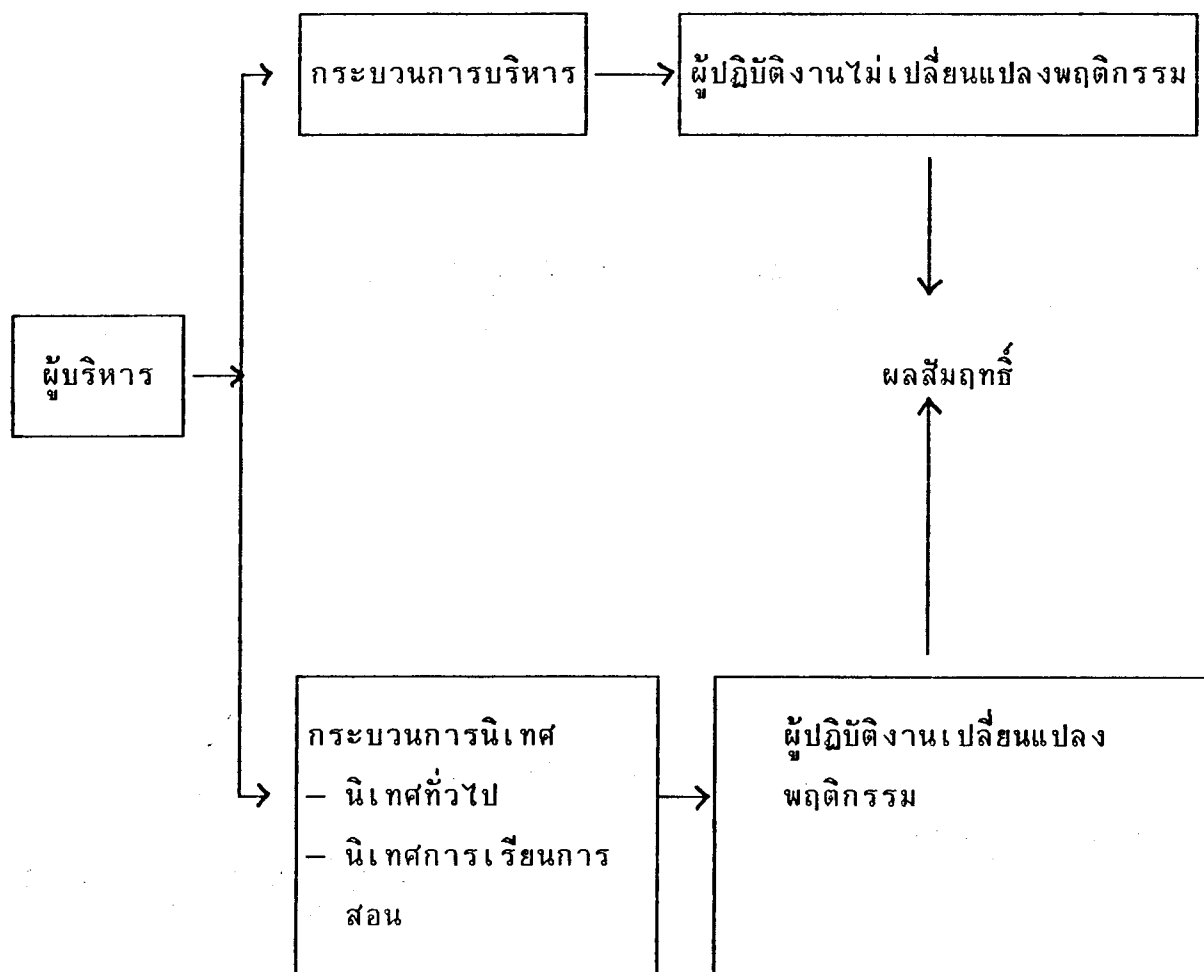
จากแนวปฏิบัติในการนิเทศการศึกษา ที่นำเสนอทั้งหมด จะเห็นได้ว่า หากหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ได้นำไปปฏิบัติโดยตลอดแล้ว คาดว่ากระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาคงจะได้ผลตามจุดหมายที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติต้องการอย่างแน่นอน

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการบริหารและกระบวนการนิเทศการศึกษา

ในอดีตที่ผ่านมาในภาคทฤษฎีเป็นที่ยอมรับกันตลอดมาว่า การนิเทศการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา แต่ในทางปฏิบัตินั้น เนื่องจากงานบริหารการศึกษา มีความครอบคลุมงานต่าง ๆ หลายด้าน และมีปริมาณงานในความรับผิดชอบค่อนข้างสูง โดยเหตุนี้ผู้บริหารส่วนใหญ่จึงมักจะละเลย หรือไม่ให้ความสำคัญแก่การนิเทศการศึกษาเท่าที่ควร บางคนก็ไม่เข้าใจหรือจำแนกไม่ออกว่างานลักษณะใดเป็นงานบริหาร และงานในลักษณะใดเป็นงานนิเทศการศึกษา และนอกจากนี้ บางคนยังเข้าใจว่า การนิเทศการศึกษาเป็นงานของศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่โดยตรงความเข้าใจผิดพลาดเช่นนี้ ทำให้การนิเทศการศึกษาพัฒนาไปช้า (ดำรง แก้วคำ, 2533)

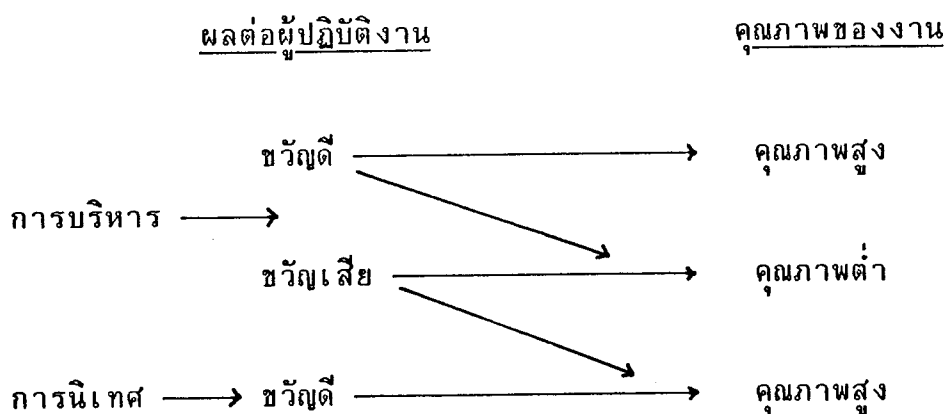
การนิเทศการศึกษามีความสัมพันธ์กับการบริหารการศึกษาอย่างใกล้ชิด หากผู้บริหารมีความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาก็เป็นอย่างดีแล้วการนิเทศการศึกษาจะมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก และยังทำให้การบริหารการศึกษา เป็นไปด้วยความราบรื่นอีกด้วย

ผลผลิตทางการศึกษาหากได้มาจากการดำเนินการโดยกระบวนการบริหาร แต่เพียงอย่างเดียว จะได้ผลผลิตและผลกระทบต่อผู้ปฏิบัติงานในหลายลักษณะอาจจะได้ดีหรือไม่ดีก็ได้ แต่ถ้าดำเนินการโดยผ่านกระบวนการนิเทศแล้ว ผลผลิตและผลกระทบต่อผู้ปฏิบัติงาน จะเกิดขึ้นในทางที่ดี ดังแสดงในแผนภูมิที่ 3 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2536) ได้แสดงไว้ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการบริหารและกระบวนการนิเทศ
ของผู้บริหาร

การให้ได้มาซึ่งผลิตผลทางการศึกษานั้น หากดำเนินการโดยกระบวนการบริหารแต่เพียงอย่างเดียว จะได้ผลผลิต และผลกระทบต่อผู้ปฏิบัติงานหลายลักษณะ อาจจะได้ผลดีหรือไม่ดีก็ได้ แต่หากดำเนินการโดยผ่านกระบวนการนิเทศแล้วผลผลิต และผลกระทบต่อผู้ปฏิบัติงานจะเกิดขึ้นในทางที่ดีเท่านั้น ดังแผนภูมิที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) แสดงไว้ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารกับการนิเทศการศึกษา

จากแผนภูมิที่ 4 แสดงให้เห็นว่าทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย โดยใช้กระบวนการบริหารซึ่งไม่ได้มุ่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานนั้น อาจเกิดผลสภาพเหตุการณ์ขึ้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้คือ

1. ผู้ปฏิบัติงานขวัญดีและได้ผลงานที่มีคุณภาพสูง
2. ผู้ปฏิบัติงานขวัญดีแต่ผลงานมีคุณภาพต่ำ
3. ผู้ปฏิบัติงานขวัญเสียแต่ได้ผลงานที่มีคุณภาพสูง
4. ผู้ปฏิบัติงานขวัญเสียและผลงานมีคุณภาพต่ำ

แต่ถ้าหากเป็นกระบวนการ นิเทศแล้วสภาพของตัวแปรที่เกิดขึ้นจะออกมาทางเดียว คือ ขวัญของผู้ปฏิบัติงานจะดีและผลงานที่ได้จะมีคุณภาพสูง ทั้งนี้เพราะการให้ได้มาซึ่งผลงานที่มีคุณภาพสูงของกระบวนการนิเทศนั้น จะดำเนินการผ่านตัวกลางคือผู้ปฏิบัติ โดยต้องการให้ผู้ปฏิบัติเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นควบคู่ไปด้วย

ตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย หากจะดำเนินการบริหารงานโดยไม่ผ่านกระบวนการนิเทศแล้ว ลักษณะการปฏิบัติงานจะออกมาได้ถึง 4 ช่องทาง ถ้าหากผู้บริหารที่มีความสามารถและมีคุณธรรมสูง ก็จะทำให้ขวัญของผู้ปฏิบัติงานดีและได้ผลงานที่มีคุณภาพสูงหากผู้บริหารที่ด้อยคุณภาพแล้ว ผลที่เกิดขึ้นก็อาจจะไม่เป็นที่พึงปรารถนา เช่นขวัญของผู้ปฏิบัติงาน อาจจะได้แต่ผลงานมีคุณภาพต่ำหรือผู้ปฏิบัติงานขวัญเสียแต่ได้ผลงานที่มีคุณภาพสูง หรือขวัญของผู้ปฏิบัติงานต่ำและได้ผลงานที่มีคุณภาพต่ำ ด้วยผู้บริหารที่บริหารงานโดยไม่ผ่านกระบวนการนิเทศ จึงมักจะเป็นผู้บริหารที่ทำหน้าที่ "บริหารเอกสาร บริหารเวลาและบริหารระเบียบ" มากกว่า "บริหารคน" แต่ถ้าหากผู้บริหารดำเนินการบริหารงานโดยใช้กระบวนการนิเทศเป็นแนวทางปฏิบัติแล้ว ผู้บริหารจะลงไปสัมผัสคลุกคลีกับผู้ปฏิบัติงาน มีความรู้ความสามารถ มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานดังนั้นผู้บริหารประเภทนี้จะมุ่งเน้นการ "บริหารคน" มากกว่าสิ่งอื่น บรรยากาศภายในหน่วยงานก็จะเป็นไปในทางที่ดีและผลงานที่ได้ก็จะมีคุณภาพสูง

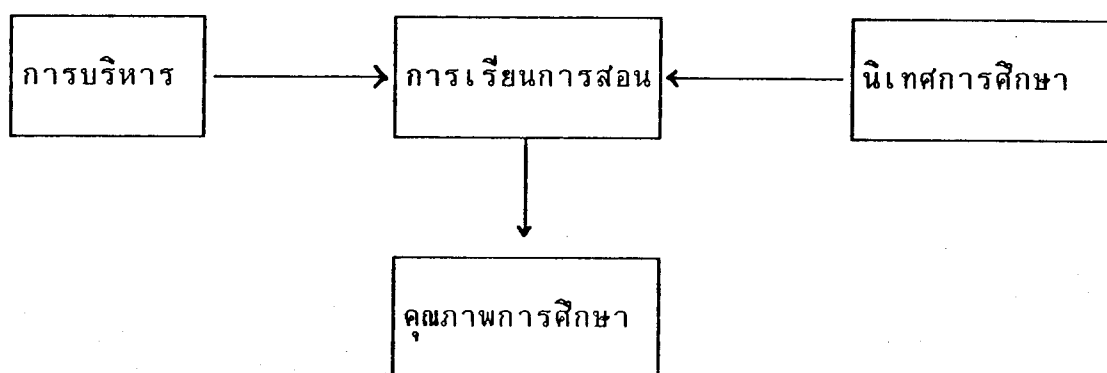
โดยลักษณะที่การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานที่มุ่งผลผลิต ที่มีคุณภาพและขณะเดียวกันมุ่งให้ผู้ปฏิบัติงานเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นควบคู่ไปด้วย ดังนั้น การบริหารงานโดยผ่านกระบวนการนิเทศ จึงได้รับความสนใจมากขึ้น และสมควรจะให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาต่าง ๆ บริหารงานโดยผ่านกระบวนการนิเทศเพื่อจะก่อให้เกิดคุณภาพสูงสุดในการจัดการศึกษาต่อไป

2.4 การนิเทศ กำกับ ดูแลของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ

การพัฒนาการศึกษามีกระบวนการที่สำคัญ 3 กระบวนการตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) เสนอไว้ คือ

1. กระบวนการบริหาร
2. กระบวนการเรียนการสอน
3. กระบวนการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการสำคัญกระบวนการหนึ่ง ในการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาควบคู่กับกระบวนการที่สำคัญอีกกระบวนการคือ กระบวนการบริหารและกระบวนการเรียนการสอน ทั้ง 3 กระบวนการดังกล่าว มีความสัมพันธ์กันในลักษณะดังแผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5 กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จากแผนภูมิที่ 5 จะเห็นได้ว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะขาดกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งทั้ง 3 กระบวนการดังกล่าวไม่ได้ เพราะคุณภาพการศึกษาก็คือคุณภาพของผู้เรียน และการที่จะพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ จะต้องมีการพัฒนากระบวนการบริหาร และกระบวนการนิเทศการศึกษาเพื่อให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แนวคิดในการที่จะประสานกระบวนการบริหารและกระบวนการนิเทศการศึกษาเข้าด้วยกัน เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเรียกว่า "การนิเทศกำกับ ดูแล"

การนิเทศ กำกับ ดูแล เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้
นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ซึ่งเน้นบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย โดยมีเป้าหมายสูงสุด
คือ คุณภาพงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในแต่ละระดับ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้แบ่งบุคลากร
ที่ปฏิบัติในการนิเทศ กำกับ ดูแล ในหน่วยงานนี้ มีบุคลากรทำงาน 2 หน้าที่ด้วยกัน
คือ

ก. ผู้นิเทศ

บุคลากรที่ทำหน้าที่ในการนิเทศ กำกับ ดูแล ในระดับจังหวัด อำเภอ และ
โรงเรียน กลุ่มโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

1. บุคลากร

1.1 ระดับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

ผู้บริหาร ได้แก่ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด หรือผู้ได้รับ
มอบหมาย

ผู้นิเทศ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

1.2 ระดับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ

ผู้บริหาร ได้แก่ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ หรือผู้ได้รับมอบ
หมาย

ผู้นิเทศ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
และกิ่งอำเภอ

1.3 ระดับสำนักงานกลุ่มโรงเรียน

ผู้บริหาร ได้แก่ ประธานกลุ่มโรงเรียน หรือผู้ได้รับมอบหมาย

2. บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ ผู้บริหารและผู้นิเทศต้องปฏิบัติงาน

ควบคู่กัน ไปมีความเข้าใจในงานในหน้าที่ของตนให้ชัดเจนไม่มีอคติเคลือบแฝงในการ
ปฏิบัติงาน และมีแนวทางในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

2.1 ผู้บริหาร เป็นผู้ดูแลการปฏิบัติงานทุกงานในสังกัด มีหน้าที่ดังนี้

1. กำหนดนโยบาย แนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อเร่งรัดพัฒนาคุณภาพของทุกงาน
2. เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน งานด้านต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพของงาน
3. วินิจฉัยสั่งการ การดำเนินงาน พัฒนา ให้สอดคล้องกับนโยบายหน่วยเหนือขึ้นไป
4. เป็นผู้กำกับ ดูแล การดำเนินงานบริหารการศึกษา และประเมินผล การปฏิบัติงานในความรับผิดชอบ
5. เป็นผู้ประสานงาน สนับสนุนทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ
6. เป็นผู้นิเทศและสนับสนุนงานบริหารและวิชาการ

2.2 ผู้นิเทศ เป็นผู้ปฏิบัติภารกิจโดยตรงมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1. เป็นผู้นำทางวิชาการ เพื่อเร่งรัดงานและคุณภาพการศึกษา
2. เป็นผู้นิเทศ ช่วยเหลือ งานวิชาการในส่วนที่ตนรับผิดชอบ
3. เป็นผู้วิเคราะห์สภาพ ปัจจุบัน ปัญหา และผลการดำเนินงานเสนอผู้บริหาร เพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางแก้ไข
4. เป็นผู้เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลงานทางวิชาการที่ดีเด่น
5. เป็นผู้ประเมินผลงานวิชาการ แล้วสรุปรายงานเสนอผู้บริหาร

3. ผู้นิเทศและกำกับดูแลควรมีพฤติกรรมดังนี้

- 3.1 มีความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงในเรื่องที่นิเทศ
- 3.2 มีจิตวิทยาและมนุษยสัมพันธ์สูง
- 3.3 มีบุคลิกลักษณะที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ
- 3.4 มีเทคนิคในการสาธิต สร้างขวัญกำลังใจ ชี้แนะให้ผู้รับการนิเทศ ปฏิบัติได้ตามที่ผู้นิเทศเสนอแนะ
- 3.5 มีเทคนิคในการเขียนสมุดนิเทศที่จูงใจให้ผู้ปฏิบัติปรับปรุงแก้ไข
- 3.6 ปฏิบัติการนิเทศตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนด และมีปฏิทินปฏิบัติงานที่ชัดเจนพร้อมปฏิบัติงานได้ตามเวลาที่นัดหมาย

- 3.7 มีเทคนิคในการสร้างเครื่องมือในการนิเทศที่ครอบคลุมงาน
- 3.8 ให้ข้อเสนอแนะ และสามารถแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้รับการนิเทศได้
- 3.9 รายงานผลการปฏิบัติงานต่อผู้บริหาร ภายหลังจากการนิเทศแต่ละครั้ง

ข. ผู้รับการนิเทศและบทบาท

ผู้รับการนิเทศของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ในแต่ละระดับได้อธิบายเพิ่มเติม ดังนี้

1. บุคลากร

- 1.1 ระดับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ
 - ผู้บริหาร หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ
 - ผู้นิเทศศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ และหัวหน้างานต่าง ๆ ในสำนักงาน
- 1.2 ระดับสำนักงานกลุ่มโรงเรียน
 - ประธานกลุ่ม
 - หัวหน้าสำนักงานกลุ่ม
 - ครูวิชาการสำนักงานกลุ่ม
 - ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน
- 1.3 ระดับโรงเรียน
 - ผู้บริหารโรงเรียน
 - คณะครูในโรงเรียน

2. บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ ของผู้รับการนิเทศ มีดังนี้

- 2.1 วิเคราะห์ และยอมรับคำแนะนำของผู้นิเทศ
- 2.2 ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นิเทศ
- 2.3 วิเคราะห์สื่อ รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร ดำเนินการให้สอดคล้องตามรูปแบบของการนิเทศ
- 2.4 เตรียมงาน ข้อมูลให้พร้อมที่จะรับการนิเทศ
- 2.5 รายงานการได้รับการนิเทศ และปฏิบัติตามค่านิเทศต่อผู้บริหารของตน

3. ผู้รับการนิเทศ ติดตาม กำกับ ดูแล ควรมีพฤติกรรม ดังนี้

- 3.1 มีเจตคติที่ดีต่อผู้นิเทศ
- 3.2 ปรับพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้นิเทศ
- 3.3 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและหน่วยงาน หน้าที่ของตนให้เป็นระบบ

ค. มาตรการและเกณฑ์ในการนิเทศ กำกับ ดูแล

เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายเร่งรัดคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534) จึงได้กำหนดมาตรการและเกณฑ์ขั้นต่ำขึ้น เพื่อให้ทุกหน่วยงานถือปฏิบัติ ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงบทบาทและเกณฑ์ขั้นต่ำของผู้นิเทศการศึกษา

เกณฑ์ขั้นต่ำ (ครั้ง)	ผู้รับการกำกับ	บทบาทระดับ สปอ.
1. ประชุม ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้างาน เพื่อชี้แจงนโยบายในการดำเนินการต่าง ๆ ของ สปอ./ก. 1/เดือน	- ประธานกลุ่มโรงเรียน - หัวหน้าศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน	1. ร่วมประชุม - สรุปรายงาน - ให้ข้อมูลและให้ข้อเสนอแนะ
2. ตรวจเยี่ยมกลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน 3/กลุ่มโรงเรียน/ปี	- ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน	2. ร่วมวางแผนการปฏิบัติการกำกับ
3. ใช้เครื่องมือนิเทศทุกครั้ง	- ผู้บริหารโรงเรียน	ติดตามและนิเทศ
4. นิเทศ กำกับ ดูแล กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียนที่รับผิดชอบให้เป็นไปตามนโยบาย เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำในโรงเรียนประถมศึกษาของ สปช. เน้นกลุ่มโรงเรียนและโรงเรียนที่มีคุณภาพต่ำ 1/ปี	- ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน	3. ประสานงาน 4. ให้ความสะดวก 5. ปฏิบัติการกำกับติดตามร่วมกับคณะ
5. ประเมินมาตรฐานขั้นต่ำโรงเรียนประถมศึกษา 1/ปี		6. สรุปรายงาน
6. ประชุมร่วมกับศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน 1/เดือน		
7. ประเมินผลและรายงานผลการนิเทศ 1/เดือน		
8. สรุปรายงานความก้าวหน้าด้านคุณภาพการศึกษา 1/ปี		

ตารางที่ 3 แสดงบทบาทและเกณฑ์ขั้นต่ำของผู้นิเทศการศึกษา (ต่อ)

เกณฑ์ขั้นต่ำ (ครั้ง)	ผู้รับการกำกับ	บทบาทระดับกลุ่ม รร.
1. ประชุม ผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชา การกลุ่มโรงเรียนให้ดำเนินการตาม นโยบายมาตรการและเกณฑ์ขั้นต่ำของ สพช. 3 ต่อปี	- ผู้บริหารโรงเรียน - ครูวิชาการศึกษา	1. ร่วมประชุม - สรุปรายงาน - ให้ข้อมูลและ ให้ข้อเสนอแนะ
2. เยี่ยม ติดตามและนิเทศโรงเรียน ภายในกลุ่ม 3 ต่อโรงเรียนต่อปี		2. ร่วมวางแผนการ ปฏิบัติการ กำกับ ติดตามและนิเทศ
3. สรุปรายงานผลการนิเทศและติดตาม ผล 3 ต่อปี		3. ประสานงาน
4. สรุปรายงานความก้าวหน้าด้าน คุณภาพ 1 ครั้งต่อปี		4. ให้ความสะดวก

ตารางที่ 3 แสดงบทบาทและเกณฑ์ขั้นต่ำของผู้นิเทศการศึกษา (ต่อ)

เกณฑ์ขั้นต่ำ (ครั้ง)	ผู้รับการนิเทศ	บทบาทระดับ รร.
1.ประชุมคณะครูเพื่อชี้แจงนโยบาย และติดตามการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน 1/เดือน	- คณะครู	1. ร่วมประชุม - ชี้แจงการดำเนินงาน
2. นิเทศภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ สังเกตการสอนของครู 1/ห้อง/สัปดาห์		- ให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะ
3. ประชุมทางวิชาการ 1/เดือน		2. ร่วมวางแผนนิเทศ ภายใน
4. ปฏิบัติงานนอกสถานที่ไม่เกิน 5/วัน/เดือน		3. เตรียมการสอน และสอนเต็มเวลา เต็มหลักสูตร
5. จัดอาคารสถานที่บริเวณโรงเรียนให้ เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนทุกวัน		
6. สรุปผลการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐาน ขั้นต่ำและส่งข้อมูลย้อนกลับให้ครูทราบ 1/เดือน		

แนวทางการดำเนินการของผู้บริหาร

เพื่อให้การนิเทศการศึกษา การกำกับดูแลได้ผล สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการของผู้บริหารไว้ดังนี้

ระดับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ

รายงานการนิเทศ กำกับ ดูแล ที่ผู้บริหารระดับอำเภอและกิ่งอำเภอ มี 2 ทาง คือ

1. รายงานจากผู้นิเทศระดับอำเภอและกิ่งอำเภอ
2. รายงานจากผู้รับการนิเทศในหน่วยงานต่ำกว่าระดับอำเภอ ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน

1. รายงานจากผู้นิเทศระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ

เมื่อผู้บริหารได้รับรายงานดังกล่าวแล้ว ดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

1.1 ในกรณีที่ผลการนิเทศ กำกับ ดูแล ได้ผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย การวินิจฉัยสั่งการในลักษณะทราบและขอบคุณ

1.2 ในกรณีที่ผลการนิเทศ กำกับ ดูแล ได้ผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายแต่มีผลดียังยิ่ง การวินิจฉัยสั่งการจะเป็นลักษณะให้ขยายผลและหรือเผยแพร่ต่อไป

1.3 ในกรณีที่ผลการนิเทศ กำกับ ดูแล มีข้อบกพร่องในบางจุด การวินิจฉัยสั่งการของผู้บริหารจะสั่งการให้แก้ไขปรับปรุงในจุดที่บกพร่องและหากข้อบกพร่องมีมากจนไม่ได้ผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายผู้บริหารจะสั่งให้เปลี่ยนแปลง การดำเนินงานเสียใหม่ หรืออาจต้องเปลี่ยนแบบการดำเนินการ

2. รายงานจากผู้รับการนิเทศ

เมื่อผู้บริหารระดับอำเภอและกิ่งอำเภอได้รับรายงานการนิเทศ กำกับ ดูแลจากผู้รับการนิเทศในระดับกลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน จะต้องรับทราบการรายงานดังกล่าวเพื่อเก็บรวบรวมไว้ สำหรับการตรวจสอบการนิเทศ กำกับ ดูแลของผู้นิเทศในระดับอำเภอและกิ่งอำเภอต่อไป

ระดับกลุ่มโรงเรียน

แนวทางการดำเนินงานของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียน

ผลจากการรายงานของผู้นิเทศระดับกลุ่มโรงเรียนผู้บริหารระดับกลุ่มโรงเรียนสามารถนำข้อมูลจากรายงานดังกล่าวนี้ไปตัดสินใจ เพื่อการดำเนินการต่อไปได้ดังนี้

1. หากแผนงาน/โครงการดังกล่าวเป็นไปด้วยดี ตรงตามเป้าหมายทุกประการ นับว่า เป็นผลดีแก่ทางราชการ ในกรณีนี้ผู้บริหารจะรับทราบและขอบคุณผู้รับผิดชอบหรือคณะผู้รับผิดชอบแผนงาน/โครงการนั้น ๆ หรือบางแผนงาน/โครงการได้ผลดีอย่างยิ่งอาจจะต้องขยายแผนงาน/โครงการเหล่านั้นให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และเผยแพร่รายงานดังกล่าวต่อไป

2. หากแผนงาน/โครงการนั้น ๆ จาการรายงานผลการนิเทศ กำกับ ดูแลมีข้อบกพร่องอาจจะต้องสั่งการให้มีการแก้ไขปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินงานหรืออาจปรับปรุงการเกี่ยวกับการแรงเสริมหรือจูงใจหรืออาจต้องปรับปรุงกลไก หรือองค์การบริหารเสียใหม่ เป็นต้น

ระดับโรงเรียน

เมื่อผู้บริหารโรงเรียนได้รับรายงานผลจากผู้นิเทศ กำกับ ดูแลแล้ว ในการพิจารณาเพื่อการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนจะต้องยึดหลักการ 3 ประการ คือ

1. จะตัดสินใจอย่างไร
2. ใครบ้างควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
3. ทำอย่างไรจึงจะทำให้ผลการตัดสินใจอยู่ในเกณฑ์ดี

เกณฑ์ในการใช้เพื่อการตัดสินใจทั้ง 3 ประการ คือ

1. งานมีผลดีทั้งปริมาณและคุณภาพ ตามประเด็นปัญหาที่ผู้นิเทศ ดำเนินการ สอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้
2. คณะผู้ปฏิบัติงานนิเทศ กำกับ ดูแล มีความตั้งใจปฏิบัติงานดี และผู้รับการ นิเทศให้ความร่วมมือเชื่อถือ
3. ไม่มีผลทำให้เกิดความขัดแย้งในส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. หากมีการเปลี่ยนแปลงจะไม่ทำให้เกิดผลกระทบในด้านจิตใจและประสิทธิ ภาพการปฏิบัติงาน

5. เป็นการส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกัน

6. ผลการพิจารณาตัดสินใจ ถูกต้อง แม่นยำ

ดัชนีของเกณฑ์ดังกล่าวนี้ประกอบด้วย

1. ผลของการปฏิบัติงาน หรืองานได้ตรงตามเป้าหมาย

2. วิธีการดำเนินงาน เทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ทำให้ผลงานสอดคล้องกับนโยบาย

และเป้าหมาย

3. มีการสนับสนุนและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่ในเกณฑ์ดี

วิธีการที่ผู้บริหารจะได้ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนี้ ได้แก่

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานด้วยตนเองแล้วพิจารณาผลตามเครื่องมือ ที่กล่าวมาข้างต้น แล้วสรุปผล

2. ชักถามผู้รับผิดชอบหรือประชุมคณะปฏิบัติงาน เพื่อสรุปผลตามเครื่องมือ

ง. ผลการตัดสินใจของผู้บริหาร

1. ถ้าได้ผลดีทุกประการ ผู้บริหารโรงเรียนต้องรับทราบ และชมเชยผู้รับผิดชอบหรือคณะผู้ปฏิบัติงาน เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ และนอกจากนั้นบางงานจะต้องมี การขยายผลงานต่อไปอีกด้วย

2. ถ้าผลการพิจารณาของผู้บริหารโรงเรียนมีข้อบกพร่องก็จะต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

2.1 ให้มีการปรับปรุงแก้ไขในจุดที่พบว่าเป็นปัญหา

2.2 ให้มีการปรับปรุงแก้ไขวิธีการดำเนินการโดยปรับปรุงแผนปฏิบัติงาน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยอาจจะเพิ่มเติมแรงจูงใจหรือการประสานงานเพิ่มขึ้น

2.3 หากมีข้อบกพร่องมาก อาจจะต้องยกเลิกแผนงาน หรือโครงการนั้น เสียเลย

2.4 ในกรณีข้อ 2.3 อาจจะต้องให้มีการปรับปรุงองค์กร หรือกลไกการดำเนินงานหรือการบริหารต่อไป ให้เหมาะสมใหม่ก็อาจเป็นไปได้

3. ให้มีการขยายผลงานหรือเผยแพร่ผลงานให้แพร่หลาย ในกรณีที่แผนงาน/โครงการนั้น ๆ ประสบผลสำเร็จทุกประการ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นับตั้งแต่ได้มีการแต่งตั้งหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ตามระบบบริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดให้มีศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ รับผิดชอบการนิเทศการศึกษาของอำเภอร่วมกับผู้บริหาร หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ได้มีผู้วิจัยเกี่ยวกับนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์อำเภอและการปฏิบัติงานของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอไว้บ้างแล้ว ประเด็นปัญหาของเรื่องที่ศึกษาลักษณะและแตกต่างกันบ้าง ผลงานวิจัยดังกล่าวนี้ว่ามีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการศึกษางาน ที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง จึงได้นำผลการวิจัยมาเสนอไว้ดังนี้

สมาน จันทะดี (2529) ได้ศึกษาบทบาทหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามความคาดหวังของผู้บริหารการประถมศึกษาอำเภอ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างสามระดับ คือ ระดับจังหวัด ได้แก่ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ผู้ช่วยผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 6 ในระดับอำเภอ ได้แก่ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และในระดับโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า งานบริหารทั่วไป ผู้บริหารระดับจังหวัด มีความคาดหวังว่า หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอควรมีบทบาทในด้านนี้อยู่ในระดับมาก ในระดับอำเภอและระดับโรงเรียน มีความคาดหวังในระดับมากที่สุด ส่วนงานการเงินและพัสดุ เจ้าหน้าที่ ความคาดหวังในทุกระดับว่าควรจะมีอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบรายคู่แล้ว พบว่า ความคิดเห็นทุกระดับไม่แตกต่างกัน ส่วนงานการเงินและพัสดุทุกระดับมีความคิดเห็นตรงกันว่า บทบาทของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอในด้านนี้มีมากที่สุด สำหรับงานนิเทศการศึกษาระดับจังหวัดมีความคาดหวังในบทบาทด้านนี้มากที่สุด

ปราโมทย์ รัชน์กุล (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอในทรรณะของคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนมีทัศนะต่อการบริหารงานนิเทศการศึกษา 3 ลักษณะงานคือ งานพัฒนาการศึกษา งานส่งเสริมคุณลักษณะนักเรียน และงานสนับสนุนทางวิชาการของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภออยู่ในระดับปานกลางคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีทรรณะต่อการบริหารงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอแตกต่างกัน แต่คณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนที่มีที่ตั้งทำการกลุ่มโรงเรียน สถานภาพและคุณวุฒิแตกต่างกัน มีทรรณะต่อการบริหารงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอไม่แตกต่างกัน

สุรัตน์ชัย ชัยมีเขียว (2530) ได้ศึกษาความต้องการด้านการนิเทศการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาความต้องการด้านการนิเทศการศึกษา ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผลการศึกษาโดยการประเมินระดับของความต้องการและจัดลำดับความต้องการนิเทศการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษาจำแนกเป็นรายด้าน และเปรียบเทียบความต้องการด้านการนิเทศการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา จำแนกเป็นรายด้านตามที่ตั้งของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน วุฒิทางการศึกษาและประสบการณ์สำหรับประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ในปีการศึกษา 2529 ผลการวิจัยพบว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาต้องการได้รับการนิเทศในด้านการนิเทศการศึกษา โดยส่วนรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูต้องการได้รับการนิเทศในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและด้านสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับสูงเป็นอันดับที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ แต่มีความต้องการในด้านการประเมินผลการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

สุชน อ่อนชู (2530) ศึกษาเรื่องบทบาทการบริหารงานของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่าบทบาทการบริหารงานของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานทุกคน บทบาทที่เป็นจริงโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และบทบาทที่คาดหวังโดยส่วนรวมอยู่ในระดับสูง ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีคุณวุฒิ วิทยวุฒิ และประสบการณ์ในตำแหน่งแตกต่างกัน มีทัศนะต่อบทบาทการบริหารงานของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ เกี่ยวกับการบริหารงานทุกงาน ทั้งบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังโดยส่วนรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พิทยา จันทรฤทัย (2531) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี โดยมุ่งศึกษาการปฏิบัติงานนิเทศที่เป็นจริง และที่คาดหวังในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานีใน 7 ด้าน ได้แก่ งานพัฒนาการศึกษา งานการเรียนการสอน งานส่งเสริมคุณลักษณะนักเรียน งานนิเทศและตรวจเยี่ยม งานสนับสนุนวิชาการ งานข้อมูลทางการศึกษาและงานศูนย์วัสดุอุปกรณ์ การศึกษาครั้งนี้ยังได้เปรียบเทียบทัศนะของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ กับศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ ที่มีต่อการปฏิบัติงานนิเทศที่เป็นจริงตามที่คาดหวัง ทั้ง 7 ด้าน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ กลุ่มหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และกลุ่มศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาที่เป็นจริงในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ตามทัศนะของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ อยู่ในระดับปานกลาง 6 ด้าน คือ งานพัฒนาการศึกษา งานการเรียนการสอน งานส่งเสริมคุณลักษณะนักเรียน งานนิเทศและตรวจเยี่ยม งานสนับสนุนวิชาการ ข้อมูลทางการศึกษา มีเพียงงานศูนย์วัสดุอุปกรณ์ที่อยู่ในระดับต่ำ

ส่วนการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาที่คาดหวังให้ปฏิบัตินั้น ปรากฏว่าอยู่ในระดับสูงขึ้นทั้ง 7 ด้าน การเปรียบเทียบทัศนะของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ กับศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ ที่มีต่อการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาที่เป็นจริงและที่คาดหวังให้ปฏิบัตินั้น ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานนิเทศ การศึกษาที่เป็นจริงกับที่คาดหวังให้ปฏิบัติ ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ตามทัศนะของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กมล แก้วมณีชัย (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารงานที่เป็นจริงและที่คาดหวังของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 10 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการบริหารงานที่เป็นจริง ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อยู่ในระดับมากทั้งในงานบริหารทั่วไป งานการเงินและพัสดุ และงานนิเทศการศึกษา และงานวิชาการ ส่วนบทบาทการบริหารงานที่คาดหวังของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอและผู้บริหารโรงเรียนในงานการเงินและพัสดุอยู่ในระดับมากที่สุด และมากตามลำดับ ส่วนงานบริหารทั่วไปและงานนิเทศการศึกษา และงานวิชาการ อยู่ในระดับมาก

บัญญัติ กิมาคม (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอในภาคใต้ และผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอในภาคใต้โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง
2. ปัญหาการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับสูงสุดที่รองลงมาตามลำดับ คือ ปัญหาการปฏิบัติงานการเงินและพัสดุ ปัญหาการปฏิบัติงานบริหารทั่วไป และ ปัญหาการปฏิบัติงานการเจ้าหน้าที่

3. ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอในภาคใต้ ที่แตกต่างกันในด้านวิทยุติ ประสิทธิภาพและขนาดอำเภอที่ปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

4. ปัญหาในการปฏิบัติงานโดยทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามได้ระบุไว้ดังนี้ ปัญหาจำนวนและคุณภาพของบุคลากรไม่เพียงพอ ปัญหาการได้รับจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอกับความต้องการ ปัญหาเรื่องการจัดเก็บและใช้สถิติข้อมูลต่าง ๆ ยังไม่เป็นระบบ และปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของบุคลากรยังไม่เป็นที่พึงพอใจ

5. แนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหา การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอในภาคใต้ คือควรจัดบุคลากรที่มีคุณภาพ และจัดงบประมาณให้กับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภออย่างเพียงพอ ควรพัฒนาการจัดเก็บและใช้สถิติข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นระบบที่ถูกต้องชัดเจน และเป็นปัจจุบันมากขึ้น และควรพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรให้สูงขึ้นด้วย

พันธุราษฎร์ สี่แก้ว (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โดยส่วนรวมที่เป็นจริงอยู่ในระดับปานกลาง และที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก

2. ระดับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของครูวิชาการกลุ่มโรงเรียนและกรรมการกลุ่มโรงเรียน โดยส่วนรวมที่เป็นจริงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และที่คาดหวังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ระดับการปฏิบัติงานที่เป็นจริงและที่คาดหวังของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของครูวิชาการกลุ่มโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพปฏิบัติงานในตำแหน่งครูต่างกัน โดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ระดับการปฏิบัติงานที่เป็นจริง และที่คาดหวังของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของครูวิชาการกลุ่มโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในกลุ่มโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน โดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5. ระดับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของกรรมการกลุ่มโรงเรียน ที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานในตำแหน่งครูแตกต่างกันโดยส่วนรวม ที่เป็นจริงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และที่คาดหวังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6. ระดับการปฏิบัติงานที่เป็นจริง และที่คาดหวังของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของกรรมการกลุ่มโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในกลุ่มโรงเรียน ที่มีขนาดแตกต่างกันโดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิโรจน์ วรรณวงศ์สอน (2532) ได้ศึกษาบทบาทของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครู ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนและครู มีความคาดหวังในบทบาทของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภออยู่ในระดับมาก ผู้บริหารโรงเรียน ที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน มีความคาดหวังในบทบาทของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันมีความคาดหวังในบทบาทของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้บริหารโรงเรียนและครู มีความคาดหวังในบทบาทของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความคาดหวังในบทบาทของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ในระดับที่สูงกว่าความคาดหวังของครู

ดำรง แก้วคำ (2533) ได้ศึกษาการวางแผนการนิเทศการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ตามความคิดเห็นของผู้วางแผนการนิเทศและผู้บริหารนิเทศระดับโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนการนิเทศการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ได้ปฏิบัติอยู่ในระดับ "มาก"

ปัญหาในการวางแผนการนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ความต้องการ การวางแผนการนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับ "มาก" ปัญหาในการวางแผนการนิเทศการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ความต้องการ การวางแผนการนิเทศการศึกษา อยู่ในระดับ "มาก" ผู้วางแผนมีความรู้พื้นฐานในการวางแผน อยู่ในระดับ "ปานกลาง" การนำแผนไปปฏิบัติการประเมินผลแผน ทั้งผู้วางแผน และผู้รับการนิเทศ เห็นว่าปฏิบัติอยู่ในระดับ "ปานกลาง" และความเห็นไม่แตกต่างกัน

กฤษฎาง แถวโสภ (2533) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 11 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการปฏิบัติงานตามหน้าที่ ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 11 ส่วนใหญ่มีปัญหาในข้อที่ 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่างานบริหารทั่วไป และงานการเงินและพัสดุ ส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนงานนิเทศการศึกษา และวิชาการส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่างานบริหารทั่วไปมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ให้มีการเก็บเรื่องที่ปฏิบัติเสร็จเรียบร้อยแล้วอย่างเป็นระบบ และมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ การเสนอขอจัดตั้งงบประมาณ การรวม การปรับปรุง และการเลิกล้มโรงเรียนประถมศึกษาต่อคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ งานการเงินและพัสดุ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ การจัดทำแผนงบประมาณ และขอจัดตั้งงบประมาณประจำปี และมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ การออกใบเสร็จรับเงินให้แก่โรงเรียนที่นำส่งเงินรายได้แผ่นดินและงานนิเทศการศึกษาและวิชาการมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ การให้การนิเทศด้วยการประชุมกลุ่มย่อย

ทงน นิยม (2533) ได้ศึกษาบทบาทการบริหารงานของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน และข้าราชการในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 4 ผลการวิจัยพบว่า

ผู้บริหารโรงเรียน และข้าราชการในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ในเขตการศึกษา 4 มีทัศนะเกี่ยวกับบทบาทการบริหารงานของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทัศนะเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการเงินและพัสดุ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านบริหารทั่วไป และงานนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับมาก

ผู้บริหารโรงเรียน และข้าราชการในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ มีทัศนะเกี่ยวกับบทบาทการบริหารของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ด้านการบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้บริหารโรงเรียนมีทัศนะว่าปฏิบัติในระดับมากกว่าข้าราชการ ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ

ผู้บริหารโรงเรียนและข้าราชการในสำนักงาน มีทัศนะเกี่ยวกับบทบาท ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ในด้านงานนิเทศการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

เทียน ดันติวิริยภาพ (2533) ศึกษาเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการบริหารของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน และครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า ระดับพฤติกรรมการบริหารของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน และครู อาจารย์อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ที่ต่างกันด้านตำแหน่ง วิทยุฒิ และประสบการณ์ในการทำงาน พึงประสงค์พฤติกรรมการบริหารงานของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ โดยส่วนรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เกรียงศักดิ์ นภา (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการปฏิบัติงานตามหน้าที่ ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านงานบริหารทั่วไป ด้านงานการเจ้าหน้าที่ ด้านงานการเงินและพัสดุ และด้านงานนิเทศการศึกษา อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

2. หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งต่างกัน มีปัญหาในการปฏิบัติงานตามหน้าที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ปฏิบัติงานในอำเภอที่มีขนาดต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานตามหน้าที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ไม่พบการปฏิสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างประสบการณ์ในตำแหน่งกับขนาดของอำเภอ เกี่ยวกับปัญหาการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประดิษฐ์ ศรีสุวัฒน์ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานด้านการนิเทศภายในในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและประมวลข้อมูลเสนอแนะในการปฏิบัติ งานด้านการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ตามขอบข่ายงานการนิเทศในโรงเรียน 5 ด้านคือ การปฏิบัติงานนิเทศด้านการพัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติงานนิเทศ ด้านการจัดการเรียนการสอน การปฏิบัติงานนิเทศด้านเกี่ยวกับบุคลากรการปฏิบัติงานนิเทศ ด้านสื่อการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานนิเทศด้านการประเมินผลการสอน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน และครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนมากได้ปฏิบัติงานด้านการนิเทศภายในโรงเรียน

ความคิดเห็นของครู อาจารย์ ที่มีต่อการปฏิบัติงานนิเทศภายในมีความเห็นว่าปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ผู้บริหารโรงเรียน และครู อาจารย์ มีความคิดเห็นว่า การปฏิบัติงานนิเทศภายใน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติงานนิเทศภายในด้านเกี่ยวกับบุคลากรครูมีปัญหาน้อย

ผู้บริหารโรงเรียน และครู อาจารย์ เสนอแนะว่าโรงเรียนควรดำเนินการด้านการนิเทศภายใน ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การนิเทศการเรียนการสอน การจัดครูให้สอนตามความถนัด และความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนการสอน

สภาพร หยองเอ่น (2535) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ตามความคิดเห็นของข้าราชการในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และผู้บริหารโรงเรียนในเรื่องการปฏิบัติงานที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นและความพึงพอใจในผลการปฏิบัติงาน เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ของข้าราชการในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ กับผู้บริหารโรงเรียน ในเรื่องการปฏิบัติงาน ที่ควรจะเป็นและความพึงพอใจในผลการปฏิบัติงาน เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ โดยผู้ทำวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ในสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่า งานบริหารทั่วไป งานการเจ้าหน้าที่และงานการเงินและพัสดุ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ปฏิบัติในระดับปานกลาง ส่วนงานเกี่ยวกับหน่วยศึกษานิเทศก์ ปฏิบัติในระดับมาก และความพึงพอใจในผลการปฏิบัติงานของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ อยู่ในระดับมาก

เจษฎา จันทนาภรณ์ (2536) ได้ทำการวิจัยการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ในเขตการศึกษา 10 โดยการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ และขอบข่ายของงาน ของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เขตการศึกษา 10 ตามหัวข้อต่อไปนี้ คือ เพื่อประเมินการปฏิบัติงาน เพื่อศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานและเพื่อศึกษาความต้องการของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน ในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอในเขตการศึกษา 10 อยู่ในระดับ "มาก" ทุกงาน แต่งานวิเคราะห์วิจัยการบริหารการนิเทศ และการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ มีการปฏิบัติในระดับ "น้อย" ส่วนผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน เห็นว่าการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ "น้อย" ทุกงาน แต่งานวิชาการอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย มีการปฏิบัติในระดับ "มาก"

ปัญหาในการปฏิบัติงาน ในหน้าที่ความรับผิดชอบ ของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ อยู่ในระดับ "น้อย" ทุกงาน แต่งานการวิเคราะห์ วิจัยการบริหารการนิเทศ และการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ มีปัญหาในระดับ "มาก"

ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ต้องการให้ศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบในระดับ "มาก" ทุกงาน

สภาพการปฏิบัติงานที่ควรจะเป็น กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นที่ไม่แตกต่าง โดยเห็นว่าหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ควรจะปฏิบัติในระดับมาก

สำหรับข้อเสนอแนะแนวทาง ในการปฏิบัติงานที่เหมาะสมของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ พบว่า หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ควรให้ความสำคัญกับงานทั้ง 4 งานแตกต่างกันตามอันดับความสำคัญ ดังนี้ อันดับที่ 1 งานการเจ้าหน้าที่ อันดับที่ 2 หน่วยศึกษานิเทศก์ อันดับที่ 3 งานการเงินและพัสดุ อันดับที่ 4 งานบริหารทั่วไป

วรเทพ วรวัฒนานนท์(2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานในหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ระดับพฤติกรรมการบริหารงานในหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ โดยส่วนรวมมีพฤติกรรมในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก เมื่อจัดลำดับตามพฤติกรรมที่ปฏิบัติมาก พบว่า พฤติกรรมการที่ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับแรก ได้แก่ งานงบประมาณ รองลงมาคือ งานการวางแผนและงานวิชาการ ส่วนงานบุคลากรระดับพฤติกรรมการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง

จากการศึกษางานในหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัญหาการบริหารงานสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โดยส่วนรวมและรายด้าน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยงานนิเทศการศึกษามีปัญหาสูงสุด

นคราญ ไชยวงศ์ (2536) ได้วิจัยปัญหาการบริหารงาน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอในจังหวัดพะเยา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนรวม 4 งาน คือ งานบริหารทั่วไป งานการเจ้าหน้าที่ งานการเงินและพัสดุ และงานนิเทศการศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบ

สอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสอบถามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานการประถมศึกษาอำเภอตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนโดยส่วนรวมและในแต่ละงานอยู่ในระดับปานกลาง โดยงานนิเทศการศึกษามีปัญหาสูงสุด รองลงมาคืองานการเงินและพัสดุ งานบริหารทั่วไปและงานการเจ้าหน้าที่ตามลำดับ โดยมีประเด็นปัญหาที่สำคัญดังนี้

1. งานบริหารทั่วไป ได้แก่ การจัดวัสดุครุภัณฑ์และสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่เพียงพอ ขาดแคลนรถศูนย์วิชาการเคลื่อนที่ และการบริหารสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในด้านการจัดสรรอัตรากำลังครูวัสดุอุปกรณ์ยังไม่มีหลักการปฏิบัติที่ชัดเจน
2. งานการเจ้าหน้าที่ ได้แก่ การพิจารณากระจายอัตรากำลัง จากโรงเรียนที่มีอัตรากำลังเกินเกณฑ์ไปช่วยโรงเรียนที่ขาดแคลน ดำเนินการไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง
3. งานการเงินและพัสดุ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณค่าซ่อมแซมและงบประมาณรายจ่าย ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการ และความจำเป็นของโรงเรียนได้
4. งานนิเทศการศึกษา ได้แก่ งานนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษานั้น ไม่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ ขาดการอบรม การคิดค้น และเผยแพร่ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา เอกสารและสื่อการสอน มีไว้บริการไม่เพียงพอกับความต้องการของโรงเรียนและวัฒนธรรมในท้องถิ่นไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจัง

ปัญหาการบริหารงานสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนนั้น จำแนกตามสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปง อยู่ในระดับมาก

จารึก เนะมาตย์ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการ ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอในจังหวัดนครพนม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการ ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ศึกษาปัญหาและความต้องการในการบริหารงานวิชาการ ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอในจังหวัดนครพนม จากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ผู้ช่วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอศึกษานิเทศก์อำเภอ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน

ผลการวิจัย สภาพการบริหารงานวิชาการของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอได้ปฏิบัติอยู่ในระดับ "น้อย" คือ งานด้านการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยทางการศึกษา งานด้านการพัฒนาการนิเทศ และส่งเสริมการนิเทศภายใน งานด้านการบริการทางการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษา งานด้านการนิเทศการประสานงาน และเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ

ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ มีปัญหาอยู่ในระดับ "น้อย" คืองานด้านวิชาการ ติดตามและประเมินการศึกษา งานด้านการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยทางการศึกษา งานด้านการนิเทศ และส่งเสริมการนิเทศภายใน งานด้านการนิเทศทางการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา งานด้านการบริหารและปฏิบัติงาน งานด้านการประสานงานและเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ

ความต้องการการบริหารงานวิชาการของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ มีความต้องการอยู่ในระดับ "มาก" คือ งานด้านการนิเทศ ติดตามและประเมินผลทางการศึกษา งานด้านการนิเทศและส่งเสริมการนิเทศภายใน งานด้านการนิเทศทางการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา งานด้านการบริหารและปฏิบัติงาน งานด้านการประสานงานและเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ

อาจกล่าวโดยสรุปว่า บทบาทและหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามความคาดหวังของบุคลากรทางการศึกษา ตามผลการวิจัยนั้น พบว่า บุคลากรหลายตำแหน่งได้คาดหวังในบทบาททุกด้าน ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอไว้สูงมาก แต่ในการปฏิบัติจริงนั้น พบว่า มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ สาเหตุหนึ่งที่พบมากคือ มีเวลาในการปฏิบัติงานไม่ครบถ้วน และยังพบว่า หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอขาดความรู้ ความเข้าใจในงาน และ การศึกษางานในหน้าที่ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ด้านการนิเทศการศึกษา จะพบว่า ยังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจนตรงประเด็น โดยเฉพาะการศึกษาในเขตการศึกษา 9

การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน โดยผ่านตัวกลางคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา การนิเทศการศึกษาที่ถือว่า ประสบผลสำเร็จนั้น จะต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับการนิเทศในทางที่ดีขึ้น ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 4 ประการ คือ เพื่อพัฒนาคน เพื่อพัฒนางาน เพื่อสร้างการประสานสัมพันธ์และเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ โดยที่กระบวนการนิเทศการศึกษามีขั้นตอนมีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง และ ความเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์ในหมู่ผู้ปฏิบัติงานหลายประเภท

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้สรุปไว้ว่าการนิเทศการศึกษาจะประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายได้ จำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถในการคาดหมายเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้โดยแม่นยำ ต้องอาศัยข้อมูลและหลักวิชาการต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการนิเทศ หากมีการวางแผนตั้งแต่ต้น มีประสิทธิภาพในการบริหารงานแผน จะช่วยให้เกิดการประหยัด ทั้งกำลังคน เงิน เวลาและทรัพยากรอื่น ๆ สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว มีทิศทางแน่นอน การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยหลักการ ทฤษฎีและการปฏิบัติต่อเนื่อง มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยอยู่เสมอ

การนิเทศการศึกษาของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ก็เช่นเดียวกัน ถึงแม้จะมีผู้สนใจศึกษาเป็นจำนวนบ้างแล้วแต่ก็สมควรที่จะศึกษาต่อไปโดยเฉพาะการศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอในเขตการศึกษา 9 เพราะบุคลากรนี้จะต้องทำหน้าที่นิเทศการศึกษาในอำเภอที่รับผิดชอบ จำเป็นจะต้องมีการศึกษาการปฏิบัติงาน ประกอบกับยังไม่มีการศึกษาในระดับนี้ โดยเฉพาะการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่การนิเทศการศึกษา เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปปรับปรุงและพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป